

ΑΠΟΘΗΚΗ

ΤΩΝ

ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1844.

[ΑΡΙΘ. 95.]

ΟΙ ΚΑΦΡΑΙ.

Κάφρις.

Κάφρις.

ΟΙ ΚΑΦΡΑΙ είναι, μετά τους Όττεντότους, οι αξιολογώτεροι τῶν αὐτοχθόνων τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς. Ἡ ἐπωνυμία των Κάφρ εἶναι διαφθορά τῆς λέξεως Κιαφρ, ἥτις σημαίνει ἀπίστος· καὶ ἐδόθη εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων τοῦ Ἀκρωτηρίου. Ὑπερβαίνουν δὲ παραπολὺ τοὺς Όττεντότους κατὰ τὴν δραστηριότητα, καὶ εὐρίσκονται εἰς ἀνώτερον βαθμὸν τῆς ποιμενικῆς καταστάσεως, προσθέτοντες τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀραβοσίτου, τῆς μελίνης, τῶν πεπῶνων, καὶ ἄλλων τινῶν βρωσίμων εἰς τὴν κυρίως ἐνασχόλησιν αὐτῶν, τὴν κτηνοτροφίαν, καὶ ἀποταμιεύοντες γεννήματα διὰ μέλλουσαν ἀνάλωσιν. Οἰκοῦσι δὲ κωμηδὸν ἀνά δέκα ἢ εἴκοσι οἰκογενείας ὑπ' ἀρχηγὸν δευτερεύοντα· κῶμαί τινες ἤνωμένοι ἀνα-

γνωρίζουσι ἀρχηγὸν τινὰ ὑψηλοτέρου βαθμοῦ ὡς κεφαλὴν των. Οἱ ἀρχηγοὶ προσπαθοῦσιν ἐπιπόνως εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἀξιοπρεπείας των. Ἔχουσι δ' ὀλίγα τινὰ προνόμια, ὡς τὸ οἰκειοποιεῖσθαι μέρος τῶν σφαζομένων βοῶν, ὀλίγους τινὰς τῶν πρώτων καρπῶν, καὶ ἄλλα παραπλήσια. Πόλεμοι γίνονται κάποτε, καὶ προέρχονται ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἐκ τῶν περὶ βοσκῆς διενέξεων. Τὰ ὄπλα των εἶναι λόγχη, μικρὸν ρόπαλον, καὶ μεγάλη δερματίνη ἀσπίς. Ὁμολογοῦσι μὲν τὴν ὑπαρξίν τοῦ Ὑπερτάτου ὄντος, ἀλλὰ δὲν προσφέρουσι εἰς αὐτὸ θρησκευτικὴν τινα λατρείαν, οὐδ' ἔχουσι εἰδῶλα. Περὶ μελλούσης ζωῆς φρονοῦσι σκοτεινῶς πῶς καὶ ἀορίστως· πιστεύουσι ὁμῶς εἰς πνεύματα καὶ φαντάσματα, εἰς

καὶ θύουσι ζῶα. Ἐἶναι δὲ ὑπερβολῇ δεισιδαίμονες, καὶ ὁ λεγόμενος Ἀμακίρας, τουτέστι προφήτης ἢ μαγιοάτρος, ἢ υετόμαντις, ἐνεργεῖ ἐπ' αὐτῶν ὀλεθριωτάτην ἐπιβρόχην. Ἀνθρώποι θανατόνονται καθ' ὑποκίνησιν τῶν τοιούτων ὑποκειμένων, καὶ ὁ προφήτης συμμερίζεται μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τὴν περιουσίαν τοῦ θύματός του. Καὶ τινες δ' ἐκ τῶν ἀρχηγῶν δῖσχυρίζονται ὅτι ἔχουσι τὴν δύναμιν τοῦ νὰ φέρωσι βροχὴν· καὶ ἂν μὲν ἀληθεύσωσιν αἱ προβήσεις των, λαμβάνουσιν αὐτοὶ τὴν τιμὴν, ἂν δὲ ἀποτύχωσιν, ἀποδίδουσι τὴν κακὴν ἔκβασιν εἰς τὴν πονηρίαν τοῦ λαοῦ. Ἐν τῶν ἀξιολογωτέρων ἐθίμων των ἔχουσι οἱ Κάρραι κοινὸν μετὰ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἡ γένεσις αὐτοῦ εἶναι τωόντι περισπούδαστος· ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἴδιοι δὲν γνωρίζουσι τίποτε περὶ τῆς εἰσαγωγῆς του. Δὲν τρώγουσι κρέας χοίρου, οὔτε ἰχθύς, πλὴν τῶν ὀστρακοδέρμων. Δὲν ἔχουσι μονόξυλα. Τὸ δικαίωμα τῆς ιδιοκτησίας ὡς πρὸς τὴν γῆν περιορίζεται εἰς μόνην τὴν ὑπὸ καλλιέργειαν· ἀλλὰ τὸ τῆς νομῆς δικαίωμα ἔχουσι κοινὸν οἱ κάτοικοι ἐκάστης κώμης. Πεπαλαιωμένα ἔθιμα χρησιμεύουσιν ἀντὶ ἐγγράφου νόμου.

Τὸ κυριώτερον ἔνδυμα καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν εἶναι αἱ προβάει. Οἱ ἀρχηγοὶ φοροῦσι δέρμα λεοπαρδάλεως πρὸς διάκρισιν. «Οἱ Κάρραι, λέγει Ἀγγλος περιηγητής, «εἶναι ὑψηλοὶ, ῥωμαλέοι, καὶ εὐμορφοὶ ἄνδρες, ἔχοντες χαρακτήρας οἷτινες πολλάκις προσεγγίζουσιν εἰς τὸν Ἀσιατικὸν ἢ Ἐυρωπαϊκὸν τύπον, καὶ ἐξαιρέσει τῶν μαλλοειδῶν τριχῶν των ὀλίγας δεικνύοντες ιδιότητας τοῦ Αἰθιοπικοῦ γένους. Τὸ χρώμα των εἶναι εὐκρινές τι βαθθὲς μελάγχροισιν· ὁ δὲ τρόπος των εὐλικρινῆς, ἰλαρὸς, καὶ ἀνδρικός.» Αἱ γυναῖκες δὲν εἶναι τόσο εὐειδέεις ὅσον οἱ ἄνδρες, ἐξ αἰτίας τῶν πόνων καὶ μόχθων ὅσους ὑπομένουσιν. Οἱ ἄνδρες περιφράττουσι μὲν τοὺς ἀγρούς των καὶ ἀμείλγουσι τὰς ἀγελάδας, ἀλλὰ τὴν γῆν καλλιέργουσι πραγματικῶς αἱ γυναῖκες, αἷτινες καὶ οἰκοδομοῦσι τὰς καλύβας. Ἡ πολυγαμία εἶναι κοινὴ, ἀλλὰ περιορίζεται εἰς τοὺς πλουσιωτέρους, ἐπειδὴ τὰς συζύγους ἀγοράζουσι πάντοτε ἀντὶ βοῶν. Αἱ γυναῖκες τρώγουσι χωριστὰ τῶν ἀνδρῶν. Τὸ δ' ἔθιμον τῆς πολυγαμίας πιστεύεται ὅτι εἶναι πρόσφατον, καὶ ἐπήγασεν ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀπροστατεῦτων γυναικῶν αἷτινες ἔμενον μετὰ φονικούς πολέμους. Ἡ Καρρικὴ γλῶσσα εἶναι ἀπαλὴ καὶ πλουσία, ἀλλ' ἀμοιρος μουσικῆς. Καίτοι δὲ στοχαστικοὶ καὶ οικονομικοὶ οἱ Κάρραι, εἶναι ὅμως πολλὰ φιλόξενοι. Βόες, γενικῶς εἰπεῖν, σφάζονται μόνον ἐν περιστάσει γάμου, ἢ ἄλλου ἐορτασμοῦ.

Ὡς εἰς πολλὰς ἄλλας βαρβάρους φυλάς, ἐστάλησαν καὶ εἰς τοὺς Κάρρας Ἀγγλοὶ ἱεραπόστολοι, οἵ-

τινες μετὰ πολλοῦ ζήλου διδάσκουσιν αὐτοὺς τὰ στοιχεῖα τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ τὰς τέχνας τοῦ πεπολιτισμένου βίου. Πρὸς διασάφησιν δὲ καὶ τῆς εὐαπατήτου ἀγνοίας τῶν Ἀφρικανῶν τούτων, καὶ τῆς σωτηριώδους ἐπιβρόχης τῶν Ἀγγλων, καταχαροῦμεν τὸ ἐφεξῆς ἀνέκδοτον.—Ἀρχηγὸς τις τῶν Καρρῶν, ὀνόματι Πάτων, ὑπῆγγε ποτε πρὸς τὸν ἐν τῇ κώμῃ αὐτοῦ διατρίβοντα Ἐυρωπαϊὸν ἱεροδιδασκαλον, καὶ εἶπε· «Πολλάκις σὲ ἤκουσα λέγοντα, ἐνῶ ἐκήρυττες, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ βρέξῃ εἰμὴ ὁ Θεὸς ὁ ἐν ταῖς Γραφαῖς τῶν Χριστιανῶν ἀποκαλυπτόμενος.—Ὡς ἐκ ταύτης δὲ τῆς διδασκαλίας σου, ἡ τέχνη τοῦ παρ' ἡμῖν υετομάντεως κινδυνεύει τὰ μέγιστα, ἐπειδὴ οἱ Κάρραι ἐπίστευον ὅτι αὐτὸς δύναται νὰ φέρῃ τὴν βροχὴν κατ' ἀρέσκειαν. Ἐπιθυμῶ λοιπὸν νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα ὀριστικῶς. Πρὸς τοῦτο δὲ ἄς καλέσωμεν τὸν υετόμαντιν νὰ σὲ συντύχη εἰς τὴν πεδιάδα, ἔπου θέλουσι παρευρεθῆ καὶ ἅπαντες οἱ Κάρραι τῆς περιχώρου νὰ κρίνωσι μετὰξὺ σοῦ καὶ ἐκείνου.» Ὁ ἱεραπόστολος ἐδέχθη τὴν πρότασιν ταύτην, καὶ διώρισε καιρὸν καὶ τόπον πρὸς δοκιμὴν τῆς τοῦ υετομάντεως ἐμπειρίας. Τὴν τεταγμένην ἡμέραν χιλιάδες Καρρῶν συνῆλθον ἐκ τῶν πέριξ. Οἱ ἀρχηγοὶ ἦσαν ἐνδοδυμένοι τὰς στρατιωτικὰς στολὰς των, καὶ τὰ πάντα διετάχθησαν καθ' ὄλην τὴν Καρρικὴν φαντασίαν. Ὁ Ἀγγλος, ἀντιπαταχθεὶς εἰς διαδόχον υετόμαντιν, ἐκήρυξεν ἀναφανδὸν, ἐμπροσθεν ὄλων, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς δύναται νὰ βρέξῃ· διὰ τὴν πληροφορήσῃ δὲ αὐτοὺς ἐτι μάλλον, ἔταξε νὰ χάριση εἰς τὸν υετόμαντιν ζεύγος βοῶν, ἂν ἤθελεν ἐπιτύχει νὰ φέρῃ βροχὴν ἐν τὸς προσδιωρισμένον τινὸς χρόνον. Ὁ υετόμαντις ἤρχισε τὰς ἱεροπραξίας του, αἷτινες ἦσαν ἀρμοδιώταται ν' ἀπατήσωσι τοὺς ἀμαθεῖς Κάρρας· ἀλλ' ἡ προθεσμία παρήλθε, χωρὶς διόλου νὰ βρέξῃ, καὶ χωρὶς νὰ φανῇ σημεῖόν τι βροχῆς. Ἐξηκολούθει ὅμως ἐτι τὰς προσπαθείας του, ἀλλ' ἀνωφελῶς· ἕως οὗ ἰδὼν ὁ Πάτων πῶς τὸ πρᾶγμα ἐμελλε νὰ τελειώσῃ, ἤρχισε νὰ ἐρωτᾷ τὸν υετόμαντιν, μὲ φανεράν δυσἄρέσκειαν, διὰ τί εἶχεν ἀπατήσῃ αὐτοὺς τοσοῦτον χρόνον; Ἀπολογοῦμενος εἶπεν οὗτος ὅτι ὁ Πάτων δὲν εἶχε μεταχειρισθῆν αὐτὸν ἐπίσης ἐλευθερίως ὡς ὁ πατήρ του, ὅστις ἐπλήρονε πάντοτε ὀσάκις ἐχρειάζετο βροχὴν, καὶ εἰς ὃν πάντοτε ἐχορηγεῖτο ἢ βροχῇ, ὡς ἦτο πασίγνωστον, ἐπὶ ἀναλόγῳ ἀνταμοιβῇ. Ἐνταῦθα ἐδραξε τὴν εὐκαιρίαν ὁ ἱεραπόστολος νὰ δείξῃ βόας τινὰς λιμώττοντας, ιδιοκτησίαν αὐτοῦ τοῦ υετομάντεως, οἷτινες ἐφαίνοντο ἐπὶ γειτονικοῦ τινος λόφου, καὶ νὰ ἐρωτήσῃ τὸν πλάτων πῶς ἔτυχε ν' ἀφήσῃ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ βόας νὰ λιμώττωσιν ἐκ τῆς ἀνομβρίας.—τοιουτοτρόπως δεικνύων φανερὰ εἰς τὸν λαόν, ὅτι, ἂν ὁ ἄνθρωπος εἶχε τὴν περὶ τῆς ὁ λόγος δύνα-

μιν, δὲν ἦτο πιθανὸν ὅτι ἤθελε παραμελήσει τὰ ἰδιά του συμφέροντα. Ὁ υετόμαντις ἀπήντησε τότε πρὸς τὸν λαὸν ἀποτεινόμενος· «Ποτε δὲν ἐδυσκολουόμενῶν βρέξω, πρὶν αὐτὸς ἔλθῃ πρὸς ἡμᾶς (αἰνιττόμενος τὸν ἱεραπόστολον)· ἀλλὰ τώρα ἅμα συνάξω τὰ νέφη, καὶ ἐτοιμάσω τὴν βροχὴν νὰ πέσῃ ἐν ἀφθονίᾳ, ἀρχίζει ὁ ἤχος τῆς τῆς τῆς τῆς, (ἐνοῶν τὸν κώδωνα τῆς ἐκκλησίας) ὅστις τρέπει τὰ σύννεφα εἰς φυγὴν, καὶ δὲν ἀφίνει τὴν βροχὴν νὰ πέσῃ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ διψώσης χώρας ἡμῶν.» Ἐάν τὸ δικαιολόγημα τοῦτο ἐπιστεῦθη ἢ ὄχι παρὰ τῶν Καρρῶν, ὁ Ἀγγλος δὲν ἠδύνατο ν' ἀποφασίσῃ· ἀλλὰ τοῦτο καλῶς ἐγνωρίζεν, ὅτι ὁ Πάτων ποτε πλέον δὲν ἔπεμφε δῶρα εἰς τὸν υετόμαντιν διὰ νὰ παρακινήσῃ αὐτὸν νὰ βρέξῃ.

ΠΕΡΙ ΣΥΜΠΑΘΕΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΜΗΤΡΟΣ ΚΑΙ ΤΕΚΝΟΥ.

Ἡ συμπάθεια καὶ ἡ ἀγάπη μεγάλως διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων. Ἐνδέχεται νὰ ὑπάρχῃ δυνατὴ μὲν ἀγάπη, μικρὰ δὲ συμπάθεια. Πολλάκις τωόντι τὰ δύο αἰσθήματα συνευρίσκονται καὶ ἴσως μεταξὺ ὀμηλικῶν τὸ ἐν σπανίως ὑπάρχει ἄνευ τοῦ ἄλλου. Ἀλλὰ μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ τέκνου ἡ αὐτόματος ἀγάπη τοῦ ἐνὸς μέρους ἐμπορεῖ νὰ ἔσῃ ἰσχυροτάτη, ἐλαχίστη δὲ ἡ μετὰ τῶν δύο συμπάθεια, καὶ ὀλίγη ἐπομένως ἡ υἱικὴ φιλοστοργία.

Ἡ μήτηρ συμπαθεῖ μετὰ τοῦ τέκνου ὀπόταν ἐνοῆ καὶ ἐκτιμᾷ, καὶ ὀπωσοῦν συμμερίζεται τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἐπιθυμίας του—καθ' ὅλας τὰς διαφορὰς περιστάσεις αἷτινες διεγείρουσιν αὐτὰ. Ἡ συμπαθεῖσα μετὰ τοῦ τέκνου τῆς ἀποκτᾷ μεγάλην εἰς τὸ πνεῦμά του ἐπιβρόχην. Ἐκ τούτου ἡ μαγικὴ τινῶν ἐξουσία ἐπὶ τῶν τέκνων· θάσις αὐτῆς εἶναι ἡ συμπάθεια, τουτέστι τὸ ἀκριβῶς ἐνοεῖν πῶς τὰ τέκνα διαλογίζονται καὶ αἰσθάνονται, καὶ τὸ μετέχειν τῶν διαλογισμῶν αὐτῶν καὶ αἰσθημάτων.

Εἶπον οὖν πολλάκις ὑπάρχει ἐλαχίστη συμπάθεια μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ τέκνου ὅτι δὲ τὸ πρᾶγμα ἔχει οὕτως, δὲν εἶναι διόλου παράδοξον. Δύναται τις μάλλον νὰ θαυμάσῃ ὅτι ἔχει ποτε ἄλλως. Τὰ πάντα τείνουσιν εἰς τὸ ἐπιφέρειν πλήρη ἀνομοιότητα εἰς ὅλας τὰς ἔξεις τοῦ διαλογίζεσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι αἷτινες χαρακτηρίζουσι τὰς διαφορὰς ταύτας περιόδους τῆς ζωῆς. Τὸν μὲν παῖδα θαμβόνει καὶ εὐφραίνει ἡ καινοφάνεια καὶ ἡ λαμπρότης ὄλου τοῦ πέριξ αὐτοῦ θεάματος. Ὡς δὲ πρὸς τὴν μητέρα, ἡ καινοφάνεια ἐξέλιπεν,—ἡ λαμπρότης ἐμαρᾶνθη, καὶ ὁ κόσμος παρίσταται εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της σοβαρώτερον κεχρωματισμένος,—ἐτησίως γινόμενος ἦττον καὶ ἦττον ἐλκυστικός· Ὁ παῖς εἶναι ἀσυλλόγιστος καὶ πλήρης χαρᾶς· Ἀνεύθυνος ὢν, ἔλαβε παρὰ τῆς Προνοίας τὸ χάρισμα τοῦ μὴ αἰσθάνεσθαι τὸ θάρος τῆς εὐθύνης. Ἡ δὲ μητρικὴ

καρδία γέμει φροντίδων. Βαρὺ φορτίον καταπιέζει αὐτήν, ἀδιακόπως, ἀνήσυχον κάμνον τὸν ὀφθαλμὸν της καὶ συνεσταλμένον τὸ μέτωπον. Τὸ τέκνον εὐθιμῆ καὶ ἀγάλλεται, καὶ εὐδαιμονεῖ χωρὶς τινος αἰτίας. Ἐλεῖξ μόνον ἕνεκα τῆς ἐκ τοῦ γελᾶν εὐχαριστήσεως, καὶ εὐρίσκει τὰ πάντα πηγὴν ἠδονῆς καὶ παιγνίου. Ἡ μήτηρ εἶναι σύννουσ καὶ περιορισμένη. Ὁ χρόνος ἐσωφρόνισεν αὐτήν. Αἱ ἀνησυχία ἐσωφρόνισαν αὐτήν· καὶ ἴσως ἡ λύπη· Τὸ τέκνον εἶναι πλήρες φαντασίας καὶ ζωηρότητος· τὰ πάντα βλέπει μεταμορφωμένα ἢ ηὐξημένα. Ὁ σοφὸς καὶ αἰκαθέλκει εἰς τοὺς ὀφθαλμούς αὐτοῦ φαίνονται ὡς ἀστράπτουσαι ἄμασαι καὶ πνευματώδεις ἵπποι· βλέπει πύργους ἐντὸς τοῦ πυρός, καὶ λέοντας καὶ τίγρεις ἐπὶ τοῦ τοίχου· ἡ κοιλὰς εἶναι ἀπειρίριστος χλόης ἐκτασις, οἱ δ' ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συναθροισμένοι ἀπειράριθμοι πληθῆς. Εἰς τὴν μητέρα οἱ ἐκκλησιαζόμενοι φαίνονται ὀλίγοι, ἡ κοιλὰς μικρὰ, ὁ τοῖχος ἀπλοῦς τοῖχος,—καὶ τὰ ἐπιπλα κοινὰ ἐπιπλα, πολὺ κατώτερα τῆς ἐπιθυμίας της. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν ὄρασιν. Ἡ μήτηρ οὐδὲως ὑπόκειται εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ νὰ κλέψῃ γλυκύσματα, νὰ ψευστῆ, ἢ νὰ κτυπήσῃ τοὺς μὴ εὐαρεστοῦντας αὐτήν. Ἄλλ' ὁ παῖς, πλήρης ὀρέξεων καὶ ὀρμῶν ὄλων νέων καὶ ὄλων καθ' ἐκάστην ἐνισχυομένων, ἀγύμναστος τῆς τέχνης τοῦ χαλινόνειν αὐτὰς,—ἀγνοῶν τὴν ἀνάγκην τοῦ χαλινόνειν αὐτὰς, παρεκτρέπεται ἀδιακόπως· ἡ δὲ μήτηρ, κρίνουσα τὰς παρανομίας αὐτοῦ ὡς ἤθελεν εἶσθαι ὀρθὸν νὰ κρίνῃ τὰς ἰδικὰς της, ἐκπλήττεται καὶ ἀναγκτεῖ εἰς τὰ σφάλματά του, καὶ θαυμάζει ὅτι αἱ παραγγελία της ἐπενεργούσι τόσο ὀλίγον εἰς τὴν καρδίαν του. Ταῦτα πάντα συντείνου εἰς τὸ διαχωρίζειν τοὺς μεσοκαιρίτας ἀπὸ τοὺς νέους κατὰ τὴν καρδίαν καὶ τὰ αἰσθητάματα. Ἡ μήτηρ ἀγαπᾷ τὸ τέκνον της,—προστατεύει αὐτὸ,—ἀγρυπνεῖ ὑπὲρ αὐτοῦ,—ἀλλὰ πολλάκις δὲν καταλαμβάνει αὐτό. Δὲν ὑπάρχει ἀρμονία τις αἰσθημάτων. Τὰς ἐπιθυμίας, καὶ τὰς ἐλπίδας, καὶ τοὺς φόβους, καὶ τὰς ἀτελευτήτους φαντασίας τῆς νεανικῆς καρδίας, δὲν ἐκτιμᾷ, καὶ ἐπομένως δὲν συμμερίζεται.

Ὁπου λείπει συμπάθεια μετὰ τοῦ γονέως καὶ τοῦ τέκνου, ἐκεῖ ὀλίγη μόνον δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐπιβρόχη τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τοῦ ἄλλου,—ἐκτὸς μόνον τῆς ἐπιβρόχης τοῦ φόβου καὶ τῆς ἐξουσίας. Τὰ τέκνα γνωρίζουσι, διὰ φυσικοῦ τινος χαρίσματος, μηδέποτε λανθανόμενου, ποῖοι συμμερίζονται τὰ παιδικὰ των αἰσθήματα, καὶ ποῖοι ὄχι. Ἐάν θεωρῆς τὰ παίγνια καὶ σχεδιὰ των ὡς ἀνάξια τῆς προσοχῆς σου,—ὡς μὲν ὑποφερτὰ, ὡς δυσάρεστον φορτίον, ἕνεκα τῆς ἐξ' αὐτῶν προερχομένης κάποτε ἐνοχλήσεως, ταχέως θέλουσ αἰσθάνεσθαι ὅτι σὺ καὶ ἐκεῖνα ἔλαβετε, τρόπον τινὰ, μέρη ἐναντία. Θέλουν αἰσθάνεσθαι ἄλλοτριωμένα ἀπὸ σοῦ, ἢ μάλλον θέλουσ αἰσθάνεσθαι ὅτι σὺ ἀλλοτριώθης ἀπ' αὐτῶν. Ὡσαύτως καὶ ὡς πρὸς τὰς παραδρομάς των. Ἐάν μετέγῃς ἀπὸ τὰ αἰσθητάματα των, ἐάν λαμβάνῃς ἐν φαντασίᾳ τὴν θέσιν των, καὶ σισχάζῃς

σαι τὴν φύσιν καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν πειρασμῶν, οἵτινες καταβαρύνουσι αὐτὰ, θέλουν σὲ βλέπειν ὡς εὐνοϊκὸν καὶ συμπαθητικὸν φίλον, ἀκόμη καὶ ἐνῶ λαμβάνεις τὰ πλεον ἀποφασιστικὰ καὶ δραστήρια μέτρα πρὸς διόρθωσιν τῶν σφαλμάτων εἰς ἃ ὑπέπεσον.

Ἄλλα πῶς νὰ μάθῃ ὁ γονεὺς νὰ αἰσθάνηται τὴν συμπάθειαν ταύτην πρὸς τὰ τέκνα του; Ἀποκρίνομαι.

1. Παρατῆρει αὐτὰ. Σπούδαζε αὐτὰ. Χιλιάδες γονεῶν οὐδὲν γινώσκουσι περὶ τῶν τέκνων των. Γνωρίζουσι τὰ πρόσωπα, τὰ ὀνόματα, καὶ ἴσως τὰς ἡλικίας των, — ἀλλὰ περὶ τῶν καρδιῶν αὐτῶν, — τῶν ἐλπίδων καὶ φόβων των, — τοῦ κόσμου τῆς φαντασίας ἐν ᾧ ζῶσιν, οὐδὲν γινώσκουσι. Ναὶ μὲν, ἀγαπῶσιν αὐτὰ. Μοχθοῦσιν ἀδιαλείπτως προνοοῦντες διὰ τὰς παρούσας χρείας ἢ διὰ τὴν μέλλουσαν εὐημερίαν των. Ἄλλα δὲν τὰ γνωρίζουσι. Διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὰ τέκνα, πρέπει νὰ σχετισθῶμεν μετ' αὐτῶν. Πρέπει κάποτε, ἀφίνοντες τὰς σπουδαίας ὑποθέσεις, τοὺς περιπλανωμένους διαλογισμούς, καὶ τὰς ὀχληρὰς μερίμνας νὰ εἰσερχώμεθα εἰς τὸ κέντρον τοῦ μικροῦ ἀθροίσματος, γινόμενοι ὡς εἰς ἐξ αὐτῶν. Ἐκεῖ πρέπει ν' ἀκούωμεν τὴν ὁμιλίαν των, νὰ περιεργαζώμεθα τὰ σφάλματά των, νὰ μελετῶμεν τὴν κεκρυμμένην ἔννοιαν τῶν πράξεων αὐτῶν, καὶ ἀφ' ὅσα βλέπομεν ἐνεργούμενα ἐπὶ τοῦ μικροῦ θεάτρου των, νὰ ἀνακαλύπτωμεν τὴν φύσιν καὶ τὰ κινήματα τῶν ἐντὸς κεκρυμμένων ἐλατηρίων. Μελέτη ἀξιολογώτερα ταύτης δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Τὰ ὑποκείμενα πανταχόθεν μᾶς περικυκλοῦσιν. Ἔχουσι δ' ἄρρητον κάλλος καὶ θέλητρον. Δίδομεν καὶ λαμβάνομεν ἀπόλαυσιν κατὰ πᾶν βῆμα τῆς προόδου ἡμῶν. Ὁ μικρὸς μυστηριώδης κόσμος, εἰς ἃν ζητοῦμεν νὰ εἰσέλθωμεν, κινεῖται ἐνώπιον ἡμῶν μυριοτρόπως μεταβαλλόμενος, πανταχόθεν διαφανῆς, καὶ ἐλευθέρως καὶ αὐτομάτως παριστάνων εἰς τὴν ἡμετέραν ὄρασιν τὰ πλεον κεκρυμμένα ἐνδόμυχά του. Ὁ τοιοῦτοτρόπως παῖς εἶναι τὸ ἀπλούστατον, τὸ ἐλκυστικώτατον, τὸ ἐπωφελέστατον σπούδασμα τοῦ ἀνδρός.

Ὁ περὶ τὰ τέκνα λοιπὸν σπουδάζων βεβαίως καὶ συμπαθεῖ μετ' αὐτῶν. Ἀδύνατον νὰ παρατηρῶμεν αὐτὰ χωρὶς νὰ ποτισθῶμεν τὸ πνεῦμά των. Ἀδύνατον νὰ βλέπωμεν τὸν μεμαγευμένον κόσμον ἐν ᾧ ζῶσι, χωρὶς νὰ εἰσέλθωμεν, καὶ νὰ μάθωμεν ὅπως οὖν νὰ ζῶμεν καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ. Οὕτω συνδεόμεθα μετὰ τῶν παιδῶν ἐννοοῦμεν αὐτοὺς, καὶ μᾶς ἐννοοῦσι, καὶ ἀποκτῶμεν τὴν μαγικὴν ἐπιρροήν, ἣν ἔχουσι τινες εἰς τὰ πνεύματά των, καὶ ἄλλοι τοσοῦτον δυσκολεύονται καὶ μόνον νὰ καταλάβωσι.

2. Μάθε πάντοτε νὰ ἐκλαμβάνῃς ἐπὶ τὸ εὐνοϊκώτερον τὰ πραττόμενα ἢ λεγόμενα ὑπὸ τῶν τέκνων σου. Ἐὰν τυγχὼν ἀκούσης ὅτι ἐπραξάν κακόν τι, — μὴ κατα-

κρίνης αὐτὰ πρὶν μάθῃς ἐντελῶς τὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν ἀφορῶντα, καὶ ἀκροασθῆς ὅσα ἔχουν νὰ εἴπωσιν, ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐκλάβῃς αὐτὰ ἐπὶ τὸ εὐνοϊκώτερον. Λέγω ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐκλάβῃς αὐτὰ ἐπὶ τὸ εὐνοϊκώτερον, ἐννοῶν ἀπ' ἀρχῆς νὰ φανῆς εὐδιάθετος νὰ κρίνης εὐνοϊκῶς, ἐπὶ τέλους ὁμῶς νὰ ἐκλάβῃς τὰ πάντα καθ' ὅλην τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐναντίον αὐτῶν ἐὰν ἤθελεν εἰσθαι. Ἐδωκας, λόγου χάριν, ἄδειαν εἰς τὸν υἱόν σου νὰ ὑπάγῃ ἔξω νὰ παίξῃ ἐφ' ἡμίσειαν ὥραν. Ὁ καιρὸς παρέρχεται καὶ δὲν ἐπιστρέφει. Μὴ κατακρίνης αὐτὸν, ὡς πολλοὶ ἤθελον πράξειν εἰς τοιαύτην περίστασιν, χωρὶς νὰ τὸν ἀκούσης· μὴ ἐτοιμάσης ὀνειδισμούς, νὰ ἐκσφενδονίσῃς κατ' αὐτοῦ ἅμα εἰσέλθῃ, καὶ μάλιστα μὴ ἀρχίσῃς νὰ κατηγορῆς αὐτὸν εἰς ἐπήκουον τῶν ἄλλων τέκνων καὶ πρὶν ἀκόμη εἰσέλθῃ. Τούναντίον, ἂς ἴδωσι τὰ ἄλλα τέκνα ὅτι ἐξακολουθεῖς νὰ θεωρῆς αὐτὸν ὡς ἀθῶον μέχρις οὗ ἀποδειχθῇ ἔνοχος. Ὑποδέξου αὐτὸν, ὅταν ἐπιστρέψῃ, μετὰ χαρὴν τὸ πρόσωπον, ἐμφαῖνον ἐλπίδα ὅτι δύναται νὰ δώσῃ λόγον τῆς ἀπουσίας του· καὶ ἂν, ἀφοῦ ἀκούσης τὴν ἀναφορὰν του καὶ πιστῶς μὲν ἀλλὰ δικαίως ἐρευνησῇς αὐτὴν, δὲν φανῇ δεδικαιωμένος, ἂς ἴδῃ ὅτι ἀπέτυχες καὶ λυπεῖσαι, ὅχι ὅτι ἀγανακτεῖς καὶ ὀργίζεσαι· ἂς ἴδῃ ὅτι ἀκούεις τὰ δικαιολογήματά του, ὅχι ἀνυπομόνως καὶ προκατειλημμένη ἐναντίον του, — ἀλλὰ μετ' εἰλικρινείας καὶ ἐλπίδος, καὶ ὅτι καταντᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα νὰ καταδικάσῃς αὐτὸν βραδέως, ἀκουσίως καὶ ἀδυνωμένη.

ΣΤΕΓΑΣΜΑ ΕΚ ΧΑΡΤΙΩΝΙΟΥ.

Πολλὰ καταγῶγια τοῦ ναυστάθμου τῆς Ὀλλανδικῆς πόλεως Ρόττερδαμ ἔχουσι τὸ στέγασμα ὅλον ἐκ χαρτωνίου, καὶ εἶναι, ὡς λέγουσι, στερεώτατα· λαμβάνουσι δὲ πρὸς τοῦτο σὺνήθης χαρτωνίου ὅσοοῦν δυνατὸν κομμένον εἰς τετράγωνα τεμάχια, καὶ βυθίζουσιν αὐτὰ εἰς ὑγρόπισσαν βράζουσαν, ἕως οὗ σκεπασθῶσι καὶ διαπερασθῶσιν ὑπ' αὐτῆς· ἔπειτα ἐκθέτουσιν αὐτὰ διὰ νὰ ξηρανθῶσιν εἰς τὸν ἥλιον. Τὰ φύλλα δὲ ταῦτα βάλλουσιν ἀλλεπαλλήλως ἐπὶ τῆς στέγης ὡς πλάκας χαλκοῦ προσκολλῶντες αὐτὰ μετ' ἡλίου εἰς τὰς ὑποκάτωθεν σανίδας, τὰς ὁποίας φυλάττουσι πολλοὺς χρόνους ἀπὸ ὑγρασίας. Οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὸν ναυστάθμον τῆς εἰρημένης πόλεως βεβαιοῦσιν ὅτι τοιοῦτον στέγασμα διαρκεῖ πλείωτον παρὰ τὰ ξύλα καὶ τὸ χονδρότερον πισσωμένον ξύλον.

Ὁ ΕΚ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ ΑΠΟΛΥΘΕΙΣ ΛΕΣΜΩΤΗΣ.

ΕΝΤΟΣ τοῦ Ἄδου κατήλθον καὶ ἀνέστην·
Ἀναγεννώμαι σήμερον ἐκ δευτέρου·
Νέον θέαμα μὲ ἐν' ὁ κόσμος νέον·
Εἴκοσι χρόνοι ὡς εἴκοσι αἰῶνες
Μαῦροι, σκοτεινοὶ, μονότονοι παρῆλθον,
Κ' οὔτε τὸ γλυκὺ ἔαρ ὁ ὀφθαλμὸς μου
Οὔτε τὸ τερπνὸν φθινόπωρον ἔχρη.

2.

Ἐμακάρισα πολλὰκις τοὺς θανόντας,
Διότι, ἂν στερεῶνται τὰς καλλονὰς σου,
Ἐραία φύσις, ὁμῶς ἢ στέρησίς των
Αἰσθῆσιν οὐδεμίαν δὲν τοὺς παρέχει
Τὸν ἀκάθαρτον ἐφθόνησα πολλὰκις
Σκορπίον, ὅστις εἶπεν εἰς τὴν εἰρκτήν μου,
Διότι χαρὰν δὲν ἐγνωρίζεν ἄλλην.

3.

Τώρα τὴν ὄρασίν μου δὲν θλίβουν πλεον·
Τέσσαρες τοῖχοι, ἐντάφιος ὀρίζων,
Οὐδὲ κωλύουν τὸ τάχος τῶν ποδῶν μου
Οἱ πολὺπλοκοὶ τῶν ἀλύσεων κρῖκοι.
Τὸ βλέμμα ἦδη ἐλεύθερον βυθίζω
Εἰς τοῦ αἰθέρος τὸ ἀπέραντον ὕψος·
Τὸν κόσμον ὅλον ὡς ἴδιόν μου βλέπω,
Καὶ ἡ χαρὰ μου χαρὰ Θεοῦ ὑπάρχει.

4.

Ἐλ' ἐλεύθερος, μὲ εἶπαν εἰς τὰς φλέβας
Αἷμα νὰ ῥέῃ γοργότερον ἢ σθάνθην·
Ἐπαλλεν ἡ καρδία ἐντὸς τοῦ στήθους,
Ὅς πτηνὸν ὅ,που ἔτοιμον νὰ πετάξῃ
Κτυπᾷ βιαίως τὰς δύο πτέρυγας του·
Κ' ἐκ τῆς πολλῆς μου χαρᾶς καὶ θυμῆδίας
Ἐκινδύνεσα σχεδὸν νὰ ἀποθάνω.

5.

Ἐστράφη τότε καὶ εἶδον ὀπισθέν μου
Τοὺς μακροτάτους τῆς δουλείας μου χρόνους,
Νὰ σχηματίζουσι ὡς τι πρόσγειον νέφος,
Ἀπαγόμενον ἀπὸ πνοᾶς ζεφύρου.
Ἐγγὺς ἦτον, ἔφηγε, καὶ μετ' ὀλίγον
Εἰς τῆς μῆμης μου τὸν ὀρίζοντα μόλις
Σμικρὸν, ἀμυδρὸν διέκρινα σημεῖον.

6.

Τί μὲ καλεῖτε εἰς τοὺς οἴκους σας, φίλοι;
Δὲν ὑποφέρω τῶν οἴκων σας τὴν θέαν,
Τὴν φυλακὴν μου μὲ ἐνθυμίζουσι ὅλοι.

ὦ! ἄφετέ με, ἄφετέ με νὰ τρέξω,
Νὰ τρέξω λεύγας χιλίας, δισχιλίας,
Εἰς δάση, βουνὰ, κοιλάδας, πεδιάδας,
Νὰ καταλάβω ἐλεύθερος πῶς εἶμαι.

7.

Μὲ τὴν δορκάδα νὰ τρέξω εἰς τὰ ὕψη,
Μὲ τὸν ζέφυρον νὰ πνεύσω τὸν λεγόντων,
Εἰς τὰς ὑψίστας κορυφὰς τῶν ὀρέων
Ὅς ἀναβαίνει ὁ ἀετὸς ν' ἀναβῶ,
Νὰ στρέψω τηλεσκοπὸν γύρω μου βλέμμα,
Τὸν ὀρίζοντα νὰ κατοπτρεύσω ὅλον,
Νὰ καταλάβω ἐλεύθερος πῶς εἶμαι.

8.

Τί βλέπω! ὅλοι τῆς γῆς οἱ διαβάται
Τήκονται, μοχθοῦν, ἀσχάλλουν, στυφιοῦνται
Ἐντὸς τοῦ κύκλου τοῦ στενοῦ τῶν παθῶν των.
Ἐμὲ δὲν θέλγει πλέον δόξα ἢ πλοῦτος,
Οὔτε ἡ ἰσχὺς, οὔτε τὰ μεγαλεῖα
Ἀδιάφορον ἢ Κροῖσος ζῶ ἢ πένης·
Ἐμὲ ἐλεύθερος, καὶ τοῦτο μόνον φθάνει.

Ο Ρ Α Σ Σ Ε Λ Α Σ .

[Ἰδε Τόμ. ζ'. Σελ. 156-159, 165-168, 180-183· Τόμ. η'. Σελ. 5-5, 22-25, 38-40, 53-55, 77-79, 85-88, 102-104, 117-119, 135-139, 150-154.]

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'. Σοφοῦ τινος ἱστορία.

ἘΠΑΝΕΛΘΟΝΤΕΣ εἰς τὸ Κάϊρον, ἔχαιρον τοσοῦτον ἅπαντες συνευρισκόμενοι, ὥστε οὐδεὶς αὐτῶν ἐξήρητο εἰμὴ ὀλίγον. Ὁ βασιλόπαις ἤρχισε νὰ κλίνῃ πρὸς τὴν παιδείαν, καὶ μιᾶ τῶν ἡμερῶν ἐφανέρωσεν εἰς τὸν Ἰμλακὸν ὅτι ἐσκόπευε ν' ἀφιερῶθῃ εἰς τὰς ἐπιστήμας, καὶ νὰ περάσῃ τὸ ἐπίλοιπον τοῦ βίου ἐν φιλολογικῇ μοναξίᾳ.

Πρὶν κάμῃς τὴν τελικὴν ἐκλογὴν σου, ἀπεκρίθη ὁ Ἰμλακος, ἀφελίεις νὰ ἐξετάσῃς τοὺς κινδύνους τῆς, καὶ νὰ συνδιαλεχθῆς μετὰ τινῶν ἐκ τῶν ὅσοι ἐγήρασαν ἐν μόνῃ τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν συναναστροφῇ. Πρὸ μικροῦ ἐξῆλθον τοῦ ἀστεροσκοπεῖου ἐνός τῶν πολυμαθεστέρων ἀστρονόμων, ὅστις ἐδαπάνησε τεσσαράκοντα ἡδὴ ἐνιαυτούς, μετ' ἀκαμάτου ἐπιμελείας θεωρῶν τὰς κινήσεις καὶ τὰ φαινόμενα τῶν οὐρανίων σωμάτων, καὶ εἰς ὑπολογισμούς ἀπεράντους καταβυθίζόμενος. Ἄπαξ τοῦ μηνὸς δέχεται ὀλίγους τινὰς φίλους, ν' ἀκούωσι τὰ συμπεράσματά του, καὶ νὰ χαίρωνται τὰς ἀνακαλύψεις του. Ἐγὼ ἐπαρουσιάσθην ὡς λόγιος ἀξίος τῆς προσοχῆς του. Ἄνθρωποι δὲ, οἵτινες ἐπὶ πολὺν χρόνον εἰς ἐν μόνον ἀντικείμενον προσηλώθησαν, δέχονται ἀσμένως τὴν πολλῶν πραγ-

μάτων εϊδήμονας και λόγου έχοντας εύροιαν. Ο αστρονόμος ήκουσεν ευχαρίστως τὰς παρατηρήσεις μου, εμεϊδίασεν εις τὴν διήγησιν τῶν ὁδοποριῶν μου, και μετὰ χαρᾶς ἐλησιμόνησε τοὺς ἀστερισμοὺς, και κατέβη πρὸς ὀλίγον εις τὸν γήϊνον τοῦτον κόσμον.

Τὴν ἡμέραν τῆς προσεχοῦς διακοπῆς ἀνενέωσα τὴν ἐπίσκεψίν μου, και πάλιν εὐτύχησα νὰ τὸν ἠδύνω. Ἐκτοτε δ' εμετρίασε τὴν αὐστηρότητα τοῦ κανόνος του, και μ' ἐσυγχώρησε νὰ ἐμβαίνω ὡσάκις ἤθελον. Πάντοτε εὑρισκον αὐτὸν πολυάσχολον, και πάντοτε πρόθυμον νὰ ἀνακουρισθῆ. Ἐπειδὴ δ' ἕκαστος ἐγνώριζε πολλὰ, ἅτινα ὁ ἄλλος ἐπεθύμει νὰ μάθῃ, συνηλλάσσομεν τὰς ἰδέας ἡμῶν τερπόμενοι ἀμοιβαίως. Κατενόησα δὲ ὅτι καθ' ἕκαστην εἴλικον ἐπὶ μᾶλλον και μᾶλλον τὴν ἐμπιστοσύνην του, και πάντοτε εὑρισκον νέα αἷτια νὰ θαυμάζω τὴν βαθύτητα τοῦ νοῦ του. Τὸ ἀντιληπτικὸν αὐτοῦ ἦτο μέγα, ἡ μνήμη χωρητικὴ, ὁ λόγος εὐμέθοδος, και ἡ φράσις σαφής.

Ἡ ἀκεραιότης και ἡ φιλανθρωπία του δὲν εἶναι κατώτεραι τῆς μαθήσεώς του. Καὶ τὴν βαθυτέραν ἔρευναν και τὴν ἐλκυστικωτέραν μελέτην ἀσμένως διακόπτει, ὅταν παρουσιασθῆ εὐκαιρία ν' ἀγαθοποιήσῃ διὰ τῆς συμβουλῆς ἢ τοῦ πλοῦτου του. Εἰς τὰ ἐνδόμυχα τοῦ καταγωγίου του, εις τὰς στιγμὰς τὰς πλέον ἐνησχολημένας, ἅπαντες εἶναι δεκτοὶ ὅσοι χρειάζονται τὴν συνδρομὴν του. Διότι, καιτοί, λέγει, ἀποδιώκων τὴν ὀκηριάν και τὴν ἡδονὴν, οὐδέποτε θέλω κλείσει τὰς θύρας μου κατὰ τῆς ἐλεημοσύνης. Τὸ μὲν θεωρεῖν τὰ ἐπουράνια συγχωρεῖται εις τὸν ἄνθρωπον, τὸ δὲ διάγειν ἐναρέτως προστάζεται ὡς χρέος ἀπαραίτητον.

Βέβαια, εἶπεν ἡ βασιλόπαις, ὁ ἀνὴρ οὗτος εὐδαιμονεῖ.

Ἐπεσκεπτόμην αὐτὸν, εἶπεν ὁ Ἰμλακος, ἐπὶ μᾶλλον και μᾶλλον συνεχῶς, και πᾶσαν φορὰν μὲ ἤρεσκε περισσότερον ἢ συνομιλία του. ἤτον ὑψηλόφρων χωρὶς ὑπεροψίας, εὐπροσήγορος χωρὶς διατυπώσεων, και μεταδοτικὸς χωρὶς ἐπιδείξεως. Κατ' ἀρχὰς δὲ ἡμην κάγω τῆς γνώμης σου, ἐκλαμπροτάτη ἐνόμιζον αὐτὸν τὸν εὐδαιμονέστατον πάντων, και πολλάκις συνεχαιρόμην αὐτὸν διὰ τὸ ἀγαθὸν ὅπερ ἀπέλαυεν. Ἐφαίνετο δὲ μηδὲν ἀκούων ἀδιαφόρως πλὴν τῶν ἐπαίνων τῆς ἑαυτοῦ καταστάσεως, πάντοτε γενικὴν τινα ἀνταποδίδων ἀπόκρισιν, και εις ἄλλο τι ἀντικείμενον μεταστρέφων τὴν συνδιάλεξιν.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς προθυμίας ταύτης νὰ ἠδύνηται και νὰ ἠδύνη, κατενόησα ὅτι ὀδονηρόν τι αἰσθημα κατεπίεζε τὸ πνεῦμά του. Πολλάκις ἠτένιζε σπουδακίως πρὸς τὸν ἥλιον, και κατεβίβαζε τὴν φωνὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λόγου του. Ἐνόητε, ὅποτε ἡμεθα μὲ-

νοι, προσήλου ἐπ' ἐμοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς του ἐν σιωπῇ, ὡσεὶ ποθῶν νὰ λαλήσῃ τι ἀλλὰ μὴ ἀποφασίζων. Πολλάκις μὲ ἐκάλει, σφοδρῶς ἐντελλόμενος νὰ ταχύνω, καιτοί, ὅτε ἐπορευόμην πρὸς αὐτὸν, οὐδὲν εἶχεν ἕκτακτον νὰ κοινοποιήσῃ. Ἐνόητε δὲ, ὅποτε ἀνεχώρουν ἀπ' αὐτοῦ, μὲ ἐκάλει ὀπίσω, μ' ἐκύτταζεν ὀλίγας στιγμὰς, ἔπειτα δὲ μὲ ἀπέλυε.

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ'. Ὁ αστρονόμος φανεροῖναι τῶ αἷτιον τῆς ἀνησυχίας του.

Ἐπὶ τέλους, ἤλθεν ὁ καιρὸς, καθ' ὃν τὸ μυστικὸν διέβρῆξε τὴν συστολήν του. Ἐνῶ συνεκαθήμεθα τὴν παρελθούσαν νύκτα εις τὸ πυργίδιον τοῦ οἴκου του, παρατηροῦντες τὴν ἐπιτολήν δορυφόρου τινὸς τοῦ Διὸς, λαίλαψ αἰφνίδιος ἠμαύρωσε τὸν οὐρανόν, και ἐμπόδισε τὰς παρατηρήσεις μας. Πρὸς ὀλίγον ἕκαθίσταμεν σιγῶντες ἐν τῷ σκότει, ἔπειτα δὲ ἀπέτεινε πρὸς ἐμὲ τοὺς ἐφεξῆς λόγους.— Ἰμλακε, πολὺν χρόνον ἐθεώρησα τὴν φιλίαν σου ὡς τὸ μέγιστον ἀγαθὸν τῆς ζωῆς μου. Ἀκεραιότης ἀνευ μαθήσεως εἶναι ἀνίσχυρος και ἀνωφελής, μάθησις δὲ ἀνευ ἀκεραιότητος ἐπικίνδυνος και φοβερά. Ἐύρον εις σέ ὄλας τὰς ἰδιότητας τὰς εις ἐμπιστοσύνην ἀπαιτουμένας· φιλανθρωπίαν, πείραν, και καρτερίαν. Ἐκ πολλοῦ ἤδη χρόνου ἐκπληρῶ καθήκον, ὅπερ ἡ φύσις ταχέως θέλει μὲ ἀναγκάσει νὰ παραιτήσω, και εις τὴν ὥραν τῆς ἀδυναμίας και τῆς ὀδύνης ἀσμένως θέλω ἐπιφορτίσειν αὐτὸ εις σέ.— Ἐγὼ, στοχασθεὶς ὅτι μ' ἐτίμησε διὰ τῆς μαρτυρίας ταύτης, τὸν ἐβεβαίωσα ὅτι πᾶν τὸ συντείνον εις τὴν εὐδαιμονίαν του ἠθέλεν αὐξήσει και τὴν ἰδικήν μου.

Ἄκουσον, Ἰμλακε, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον δυσκόλως θέλεις πιστεῦσαι. Πενταετίαν ὀλόκληρον κατέχω τὸν κανονισμόν τοῦ καιροῦ, και τὴν διανομὴν τῶν ὥρων τοῦ ἑνιαυτοῦ· ὁ ἥλιος ἀκούει τὰς ἐντολάς μου, και μεταβαίνει ἀπὸ τροπικοῦ εις τροπικὸν κατὰ τὴν διεύθυνσίν μου· τὰ νέφη προχέουσι τὰ ὕδατά των, και ὁ Νεῖλος ἐκχειλίζεται κατὰ τὴν προσταγὴν μου. Ἐγὼ ἐχαλίνωσα τὴν λύσσαν τοῦ κυνικοῦ ἀστέρος, και ἐμετρίασα τὸν καύσωνα τοῦ καρίνου. Οἱ ἀνεμοὶ μόνον, ἐξ ὄλων τῶν στοιχειωδῶν δυνάμεων, ἀπειποιήθησαν μέχρι τοῦδε τὴν ἐξουσίαν μου, και πάμπολλοι ἐχάθησαν ἐκ τρικυμιῶν, τὰς ὁποίας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐμποδίσω ἢ νὰ χαλινώσω. Τὸ μέγα τοῦτο ὑπόβρυγμα ἐξεπλήρωσα μετ' ἀκριβοῦς δικαιοσύνης, και ἕκαμα ἀδέκαστον μέρος βροχῆς και ἡλιακῆς λάμψεως εις τὰ διάφορα τῆς γῆς ἔθνη. Πόση ἠθέλεν εἶσθαι ἡ ταλαιπωρία τῆς ἡμισείας σφαιρας, ἐὰν περιώριζον τὰ νέφη εις ἰδιαίτερας χώρας, ἢ τὸν ἥλιον εις τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλληλιν ἐκ τῶν πλευρῶν τοῦ ἰσημερινοῦ!

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'. Ἡ δοξασία τοῦ αστρονόμου ἐξηγεῖται και δικαιολογεῖται.

Ἐποθέτω ὅτι ἀνεκάλυψεν εις τὸ πρόσωπόν μου, ἐν τῷ σκότει τοῦ δωματίου, σημεῖα τινα θαύμους και ἀμφοβόλιας· διότι, μετὰ βραχείαν παῦσιν, ἐξηκολούθησεν οὕτω πως.—

Οὔτε θέλει μὲ ἐκπλήξειν, οὔτε θέλει μὲ πειράξειν, ἐὰν εὐκόλως δὲν με πιστεύσης· διότι ἐγὼ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶμαι ὁ πρῶτος τῶν ἀνθρώπων, ὅστις ἠξιώθη τοιαύτης ἐμπιστοσύνης. Καὶ τωόντι ἀγνοῶ ἐὰν πρέπει νὰ στοχασθῶ ἀμοιβὴν ἢ ποινὴν τὴν διάκρισιν ταύτην· ἀφοῦ ἔλαβον αὐτήν, εἶμαι πολὺ ὀλιγώτερον εὐδαίμων παρ' ἀρχήτερα, και ἠθέλε μὲ εἶσθαι ἀνυπόφορον τὸ βάρος τῆς ἀδιαλείπτου ἀγρυπνίας, ἐὰν δὲν μὲ παρηγῶρει ἡ ἐξ αὐτῆς προερχομένη εις τὴν ἀνθρωπότητα ὠφέλεια.

Πόσον χρόνον, εἶπον ἐγὼ, κατέχεις τὸ μέγα τοῦτο ὑπόβρυγμα;

Πρὸ δέκα περίπου ἑνιαυτῶν, ἀπεκρίθη, αἱ καθ' ἕκαστην παρατηρήσεις μου τῶν ἐπουρανίων μεταβολῶν μ' ἕκαμαν νὰ στοχασθῶ, ἐὰν, γινόμενος κύριος τῶν ὥρων τοῦ ἑνιαυτοῦ, ἠδυνάμην νὰ χορηγήσω πλειοτέραν ἀφθονίαν εις τοὺς κατοίκους τῆς γῆς. Ἡ θεωρία αὐτὴ προσηλώθη ἐπὶ τοῦ νοῦ μου, και ἡμέρας και νύκτας ἐκαθήμην κυριότητα φανταζόμενος, ἐπιχέων εις τὴν δείνα και δείνα χώραν τοὺς ὑετοὺς τῆς εὐφορίας, και τὴν βροχὴν πάντοτε βοηθῶν μὲ τὴν προσήκουσαν ἡλιακῆς λάμψεως ἀναλογίαν. Εἶχον ἐτι μόνον τὴν θέλησιν τοῦ ἀγαθοποιεῖν, και δὲν ἤλπιζον ὅτι ἐμελλόν ποτε νὰ λάβω και τὴν δύναμιν.

Μιὰ δὲ τῶν ἡμερῶν, ἐνῶ ἔβλεπον τοὺς ἀγροὺς κατὰξήρους ὑπὸ τοῦ καύσωνος, ἤλθεν αἰφνίδιος ἐπιθυμία εις τὸν νοῦν μου, εἰ δυνατόν, νὰ πέμψω βροχὴν εις τὰ μεσημβρινὰ ὄρη, και νὰ ἐπιφέρω πλημμύραν τοῦ Νεῖλου. Τῆς φαντασίας μου ὀρεῖται ὀργώσης, προσέταξα τὴν βροχὴν νὰ πέσῃ· και παραβολῶν ἔπειτα τὸν χρόνον τῆς προσταγῆς μὲ τὸν τῆς πλημμύρας, εὐρήκα ὅτι τὰ νέφη ὑπήκουσαν εις τὰ χεῖλή μου.

Δὲν ἦτο δυνατόν, εἶπον ἐγὼ, νὰ προσέλθῃ ἐξ ἄλλης τινὸς αἰτίας ἢ σύμπτωσις αὕτη; Ὁ Νεῖλος δὲν ἀνυψοῦται πάντοτε κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν.

Μὴ πιστεύης, ἀπεκρίθη ἀνυπομόμως, ὅτι τοιαῦται ἐνστάσεις ἠδύναντο νὰ μὲ διαφύγωσι. Πολὺν χρόνον ἀντέλεγον εις τὴν ἰδίαν μου πεποίθησιν, και ἠγωνιζόμην κατὰ τῆς ἀληθείας μὲ ἀκραν πεισμονήν. Ἐνόητε ὑποπτειόμεν ὅτι μαίνομαι, και δὲν ἠθέλον τολμήσει νὰ μεταδώσω τὸ μυστικὸν τοῦτο ἐκτός εις ἄνδρα ὁποῖος σὺ, ἱκανὸν νὰ διακρίνῃ τὸ τεράστιον ἀπὸ τὸ ἀδύνατον, και τὸ ἀπίστευτον ἀπὸ τὸ ψευδές.

Διὰ τί, κύριε, εἶπον ἐγὼ, ὀνομάζεις ἀπίστευτον τὸ κατὰ τὴν ἰδέαν σου ἀληθές;

Ἐπειδὴ, ἀπεκρίθη, δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω αὐτὸ δι' ἐξωτερικῆς τιнос ἀποδείξεως· και γνωρίζω ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ μου πεποίθησις δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἐπιβροχήν εις ἄλλον, ὅστις δὲν δύναται νὰ αἰσθανθῆ τὴν ἰσχύνη της. Διὰ τοῦτο δὲν θέλω ζητήσῃ νὰ ὑποστηρίξω τὸν λόγον μου δι' ἀμφισβήτησεως. Ἀρκεῖ ὅτι πρὸ πολλοῦ κατέχω, και καθ' ἕκαστην ἐνεργῶ, τὴν ἐξουσίαν ταύτην. Ἀλλ' ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι σύντομος· αἱ ἀσθένειαι τοῦ γῆρατός μου αὐξάνουσι, και ὁ καιρὸς θέλει φθάσει ταχέως, καθ' ὃν ὁ τὸ ἔτος κανονίζων πρέπει νὰ συμμιχθῆ μετὰ τοῦ χώματος. Ἡ φροντις τοῦ νὰ διορίσω διάδοχον πρὸ πολλοῦ μὲ ταραττεῖ· νύκτα και ἡμέραν καταγίνομαι εις σύγκρισιν ὄλων τῶν χαρακτῆρων ὅτινες ὑπέπεσον εις τὴν παρατήρησιν μου, και οὐδένα εὑρον ἀκόμη οὕτως ἄξιον ὡς σὺ.

ΚΕΦΑΛ. ΜΔ'. Ὁ αστρονόμος ἀφίνει τὰς παραγγελίας του εις τὸν Ἰμλακον.

Ἄκουσον λοιπὸν ὅσα μέλλω νὰ σὲ εἶπω μετὰ τῆς προσοχῆς, ἢν ἀπαιτεῖ ἡ τοῦ κόσμου εὐημερία. Ἐὰν τὰ καθήκοντα τοῦ βασιλέως λογίζονται δύσκολα, καιτοί αὐτὸς περὶ ὀλίγων μόνον φροντίζει ἑκατομμυρίων, και ὀλίγον μόνον δύναται νὰ ὠφελήσῃ ἢ νὰ βλάβῃ αὐτούς, πόση πρέπει νὰ ἦναι ἡ μέριμνα ἐκείνου, ἀφ' οὗ ἐξαρτάται ἡ τῶν στοιχείων ἐνέργεια, και τὰ μεγάλα χαρίσματα τοῦ φωτός και τῆς θερμότητος; Ἄκουσόν με λοιπὸν μετὰ προσοχῆς.

Ἐπιμελῶς ἐστοχάσθη και τῆς γῆς και τοῦ ἡλίου τὴν θέσιν, και πολυτρόπως ἐσχέδιασα νὰ μεταλλάξω αὐτήν. Ποτὲ μὲν ἕκαμα μεταβολὴν τινα εις τὸν ἄξονα τῆς γῆς, ποτὲ δὲ εις τὴν ἐκλειπτικὴν τοῦ ἡλίου· ἀλλὰ κατ' οὐδεμίαν τῶν διατάξεων τούτων ὠφελεῖτο ποσῶς ὁ κόσμος· ὅτι κερδαίνει μίαν χώραν, τὸ στερεῖται ἄλλη, και χωρὶς μάλιστα νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ μακρυνὰ μέρη τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, τὰ εις ἡμᾶς ἀγνωστα. Μὴ λοιπὸν φαντασθῆς ποτε, ἐν ὄσῳ διαμένεις ἔφορος και διοικητὴς τοῦ ἑνιαυτοῦ, ὅτι θέλεις τάχα εὐκλείσει τὸνομά σου διὰ τοῦ νεωτερισμοῦ· μὴ κολακεῖσαι μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι δύνασαι νὰ γένῃς ὀνομαστός εις ἅπαντας τοὺς ἐπερχομένους αἰῶνας, ἀταξίαν ἐπιζέρον εις τὰς ὥρας τοῦ χρόνου. Ἡ μνήμη τῆς βλάβης δὲν εἶναι ποθητὴ φήμη. Πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ἀρμόζει νὰ ἐπιτρέψῃς ὥστε νὰ ὑπερισχύσῃ ἡ φιλία ἢ ἡ ἰδιοτέλεια. Ποτὲ μὴ στερηθῆς ἄλλας χώρας ἀπὸ τὴν βροχὴν διὰ νὰ ἐπιδαφιλεύσῃς αὐτήν εις τὴν ἰδικήν σου. Εἰς ἡμᾶς ἀρκεῖ ὁ Νεῖλος.

Εἰς ταῦτα ἀπεκρίθη ἐγὼ ὑποσχόμενος ὅτι ἠθέλος μεταχειρισθῆ μὲ ἀκαμπτον ἀκεραιότητα τὴν περὶ ἡν ὁ λόγος δύναμιν, ἐὰν ποτε τὴν ἐλάβανον· ἐκεῖνος δὲ μὲ ἀπέλυσε σφίγγων τὴν χεῖρά μου. Ἡ καρδία μου, εἶπε, θέλει τώρα ἠσυχάσει, και ἡ φιλανθρωπία μου

οὐδέποτε πλέον θέλει ταράττει τὴν ἀνάπαυσίν μου· εὐρήκα σοφὸν ἄνδρα καὶ ἐνάρητον, εἰς ὃν μετὰ χαρᾶς δύναμαι νὰ κληροδοτήσω τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ ἡλίου.

Τὴν διήγησιν ταύτην ἤκουσεν ὁ βασιλόπαις μετὰ πολλῆς σπουδαιότητος· ἀλλ' ἡ Νεκαγία ἐμειδίασε, καὶ ἡ Πεκουᾶ δὲν ἠδύνατο νὰ κρατηθῇ ἀπὸ τὸν γέλωτα.—Δέσποιναι, εἶπεν ὁ Ἴμλακος, τὸ ἐμπαίλει τὴν βαρυτάτην τῶν ἀνθρωπίνων συμφορῶν δὲν εἶναι οὔτε ἀγάπης οὔτε φρονήσεως ἴδιον. Ὀλίγοι δύνανται νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν σοφίαν τοῦ ἀνδρός τούτου, καὶ ὀλίγοι εἰς τὴν πράξιν τῶν ἀρετῶν του· ἀλλ' ἅπαντες ἐνδέχεται νὰ ὑποφέρωμεν τὴν δυστυχίαν του. Ἐκ τῶν ἀδηλοτήτων τῆς παρουσίας ἡμῶν καταστάσεως, φοβερωτέρα εἶναι ἡ ἀδηλος διάρκεια τοῦ λογικοῦ.

Ἡ βασιλόπαις συνῆλθεν εἰς ἑαυτήν, ἡ δ' εὐνοουμένη ἠρρυθρίασεν. Ὁ Ῥασσέλας, βαθύτερον συγκινηθεὶς, ἠρώτησε τὸν Ἴμλακον ἂν στοχάζεται συχνὰς τὰς τοιαύτας τοῦ πνεύματος ἀσθενείας, καὶ πόθεν προέρχονται.

ΚΕΦΑΛ. ΜΕ'. Ἡ τῆς φαντασίας κινδυνώδης ἐπικράτης.

Παραφοραὶ τοῦ πνεύματος, ἀπεκρίθη ὁ Ἴμλακος, συμβαίνουσι πολὺ συχνότερον παρ' ὅσον πιστεύουσιν οἱ ἐπιπόλοιοι παρατηρηταί. Ἴσως, ἐὰν λαλήσωμεν μετ' αὐστηρᾶς ἀκριβείας, οὐδεὶς ἀνθρώπινος νοῦς εὐρίσκειται εἰς τὴν ὀρθὴν αὐτοῦ κατάστασιν. Οὐδεὶς ὑπάρχει, οὗτινος ἡ φαντασία δὲν ὑπερισχύει κάποτε ἐναντίον τοῦ λογικοῦ του, ὅστις δύναται νὰ ρυθμίξῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ὅπως διόλου κατὰ τὴν ἑαυτοῦ θέλησιν, καὶ οὗτινος αἱ ἰδέαι ἔρχονται καὶ ἀπέρχονται κατὰ τὴν προσταγὴν του. Οὐδεὶς εὐρίσκειται, οὗτινος τὴν διάνοιαν δὲν τυραννοῦσι κάποτε ἀερῶδεις φαντασίαι, ἀναγκάζουσιν αὐτὸν νὰ ἐλπίζῃ ἢ νὰ φοβῆται ἐπέκεινα τῶν ὁρίων τῆς φρονίμου πιθανότητος. Πᾶσα τῆς φαντασίας κατὰ τοῦ λογικοῦ ὑπερίσχυσις εἶναι βαθμὸς τις μανίας· ἀλλ' ἐν ὅσῳ τὴν ὑπερίσχυσιν ταύτην ἐμποροῦμεν νὰ διευθύνωμεν καὶ νὰ καταστέλλωμεν, δὲν εἶναι ὀρατὴ εἰς ἄλλους, οὔτε λογίζεται διαστροφή τῶν νοητικῶν δυνάμεων· δὲν ὀνομάζεται παραφροσύνη πλὴν ἀφοῦ κατανήσῃ ἀκράτητος, καὶ προφανῶς ἐπενεργεῖ εἰς τὸν λόγον ἢ τὰς πράξεις.

Οἱ ἐκδοτοὶ εἰς σιωπηλὰς θεωρίας κατακτῶσι πολὺς τολμηροὺς φαντασιοκόποι. Ὅταν ἤμεθα μόνοι, δὲν εἴμεθα πάντοτε ἐνησυχολημένοι· ὁ κόπος τοῦ διανοεῖσθαι εἶναι πολὺς, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὀλίγον διαρκεῖ· ὁ ζῆλος τῆς ἐρεύνης ὑποχωρεῖ κάποτε εἰς τὴν ὀκνηρίαν ἢ τὸν κόρον. Ὁ μὴ ἔχων ἐξωτερικὸν τι νὰ τὸν διασκεδάσῃ ζητεῖ ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ διαλογισμῶν τὴν ἠδονὴν, καὶ φαντάζεται ἑαυτὸν ὅτι δὲν εἶναι· διότι ποῖος εὐχαριστεῖται εἰς ὅτι εἶναι; Διαχέεται ἀκολούθως εἰς τὸ ἀπεριόριστον μέλλον, καὶ

συλλέγει ἀφ' ὅσας ἡ φαντασία του δημιουργεῖ καταστάσεις τὸ τὴν παρούσαν στιγμὴν μᾶλλον ποθούμενον. Ὁ νοῦς μεταβαίνει ἀπὸ σκηνῆς εἰς σκηνὴν, ἐνόει ὅλας τὰς ἠδονὰς καθ' ὅλους τοὺς συνδυασμούς των, καὶ ἐντρύφει εἰς ἀγαλλιάσεις, τὰς ὁποίας ἡ φύσις καὶ ἡ τύχη, καίτοι μεγαλόδωροι, οὐδέποτε χορηγοῦσι.

Προϊόντος τοῦ χρόνου, ἰδιαιτέρα τις σειρά ἰδεῶν ἀπασχολεῖ τὴν προσοχὴν· ἀποβάλλεται πᾶς ἄλλη διανοητικὴ τέρψις· ὁ νοῦς, ἐν κόπῳ ἢ ἐν ἀνέσει, ἐπαγέρχεται πάντοτε εἰς τὴν φιλὴν ἰδέαν, καὶ γεύεται τὸ ἠδὺ ψεῦδος ὁπότεν δὲν νοστιμεύεται τὴν πικρὰν ἀλήθειαν. Βαθμηδὸν, στερεοῦται ἡ δύναμις τῆς φαντασίας· κατὰ πρῶτον γίνεται προστακτικὴ, καὶ μετὰ ταῦτα δεσποτικὴ. Τὰ πλαστοουργήματα ἀρχίζουν ἐπομένως νὰ ἐνεργῶσιν ὡς πραγματικότητες, ψευδεῖς δοξασίαι προσηλοῦνται εἰς τὴν διάνοιαν, καὶ ἡ ζωὴ παρέρχεται εἰς ὄνειροπολήματα χαρᾶς ἢ λύπης.

Οὗτος, κύριε, εἶναι εἰς ἐκ τῶν κινδύνων τῆς μοναξίας· περὶ ἧς ὁ μὲν ἐρημίτης ὠμολόγησεν ὅτι δὲν προάγει πάντοτε τὴν ἀγαθότητα, ὁ δ' ἀστρονόμος διὰ τῆς ἀθλιότητός του ἀπέδειξεν ὅτι δὲν βοηθεῖ πάντοτε τὴν σοφίαν.

Οὐδέποτε πλέον, εἶπεν ἡ εὐνοουμένη, θέλω φαντάζεσθαι ἑμαυτὴν βασιλίτισσαν τῆς Ἀβυσσινίας. Πολύλακισ ἐδαπάνησα τὰς ὥρας, ὅσας ἡ βασιλόπαις ἀφίενεν εἰς τὴν διάθεσίν μου, τελετὰς εὐπρεπέζουσα καὶ τὴν αὐλὴν τακτοποιοῦσα· κατέστειλα τὴν ἀλαζονείαν τῶν δυνατῶν, καὶ ἐχαρίσθην εἰς τὰς αἰτήσεις τῶν πενήτων· ὠκοδόμησα νέα παλάτια εἰς χαριεστέρας θέσεις, ἐφύτευσα δάση εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων, καὶ ἐθριάμβευσα βασιλικῶς ἀγαθοποιοῦσα, μέχρις οὗ, ὁπότε ἡ βασιλίτισσα εἰσῆλθε, σχεδὸν ἐλητμόνησα νὰ προσκυνήσω αὐτήν.

Καὶ ἐγὼ, εἶπεν ἡ βασιλόπαις, οὐδέποτε πλέον θέλω ἐπιτρέπειν εἰς ἑμαυτὴν νὰ παριστάνω τὴν ποιμενίδα, ἔξυπνος ὄνειροπολοῦσα. Πολύλακισ κατεπράϊνα τὸ πνεῦμά μου μετὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀθωότητα τῶν ποιμενικῶν ἐνασχολήσεων, ἕως οὗ ἤκουσα ἐν τῷ θαλάμῳ μου συρίζοντας τοὺς ἀνέμους καὶ βελάζοντα τὰ πρόβατα· κάποτε ἀπῆλλαξα τὸ ἀρνίον τὸ εἰς τὸ δάσος περιπεπλεγμένον, καὶ κάποτε μετὰ τὴν καλαῦροπά μου (ματζοῦκην) ἀνέστην εἰς τὸν λύκον. Ἐγὼ ἐνδυμασίαν χωρικὴν, τὴν ὁποίαν φοραίνω διὰ νὰ βοηθῶ τὴν φαντασίαν μου, καὶ σύριγγα τὴν ὁποίαν ἠδέως παίζω, ὑποθέτουσα ὅτι μετὰ ἀκολουθοῦσι τὰ ποιμνία μου.

Τὸ κατ' ἐμὲ, εἶπεν ὁ Ῥασσέλας, θέλω ἐξομολογηθῆ φαντασιοκοπίαν μᾶλλον τῶν ὑμετέρων ἐπικινδύνων. Πολύλακισ ἐζήτησα νὰ φαντασθῶ ἐντελῆ κυβερνήσιν, δι' ἧς νὰ γαλινώνηται πᾶσα ἀδικία, νὰ διορ-

θῶνται πᾶσα κακία, καὶ νὰ διατηρῶνται πάντες οἱ ὑπῆκοοι ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀθωότητι. Ὁ διαλογισμὸς δὲ οὗτος ἐγέννησε πλεῖστα μεταρρυθμίσεως σχέδια, καὶ ὑπηγόρευσε πολλοὺς ὠφελίμους κανονισμοὺς καὶ σωτηριώδη ψηφίσματα. Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ πάρεργον, ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ ἔργον, τῆς μοναξίας μου· καὶ ἐκπλήττομαι ὁπότεν συλλογισθῶ μετὰ πόσον ὀλίγην ὀδύνην ὑπέθεσά ποτε τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν μου!

Τοιαῦτα, εἶπεν ὁ Ἴμλακος, εἶναι τὰ τῶν φανταστικῶν σχεδίων ἀποτελέσματα· ὅταν κατὰ πρῶτον πλάσωμεν αὐτὰ, γνωρίζομεν ὅτι εἶναι ἄτοπα, ἀλλὰ βαθμηδὸν τὰ συνειθίζομεν, καὶ ἐπὶ τέλους δὲν βλέπομεν τὴν μωρίαν των.

ΚΕΦΑΛ. ΜΣΓ'. Συνδιαλέγονται μετὰ τινος πρεσβύτου.

Ἡ ἐσπέρα ἦτον ἤδη προχωρημένη, καὶ ἀνέστησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν οἴκαδε. Ἐνῷ δὲ περιεπάτου ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Νεῖλου, τερπόμενοι μετὰ τὸ μαρμαῖρον ἐπὶ τῶν ὑδάτων σεληνιακὸν φέγγος, εἶδον πρεσβύτην ὀλίγον ἀπέχοντα, ὅστις, ἐν τῇ ὀμηγύρει τῶν σοφῶν, πολλάκις εἶχεν ἐκφωνήσῃ λόγους εἰς ἐπήκοον τοῦ βασιλόπαιδος. Ἴδου ἄνθρωπος, εἶπεν ὁ Ῥασσέλας, οὗτινος ἡ ἡλικία κατεύνασε μὲν τὰ πάθη, ἀλλὰ δὲν ἠμαύρωσε τὸ λογικόν· ἄς τελειώσωμεν τὰς ἐσπερινὰς ἡμῶν συζητήσεις ἐρευνησάντες τί φρονεῖ περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ καταστάσεως, ὥστε νὰ γνωρίσωμεν ἐὰν ἡ νεότης μόνη βασιανίζεται, καὶ ἂν ἐλπίς τις καλύτερα μένη διὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς.

Ὁ σοφὸς, πλησιάζας, ἐχαίρησεν. Προσεκάλεσαν δ' αὐτὸν νὰ συμπεριπατήσῃ, καὶ συνδιελέγοντο ὡς γνώριμοι ἀπροσδοκῆτως συντυχόντες. Ὁ πρεσβύτης ἦτον ἰλαρὸς καὶ ὀμιλητικὸς, καὶ ἡ ὁδὸς ἐφαίνετο σύντομος ἕνεκα τῆς συναναστροφῆς του. Ἐχάρη δὲ ὅτι δὲν περιεφρονήθη, συνώδευσεν αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκόν των, καὶ κατ' αἴτησιν τοῦ βασιλόπαιδος εἰσῆλθεν. Ἐκάθισαν δ' αὐτὸν εἰς τὴν ἔδραν τῆς τιμῆς, καὶ τὸν ἐφιλευσαν κατὰ τὸ σύνθημα.

Κύριε, εἶπεν ἡ Νεκαγία, ὁ ἐσπερινὸς περίπατος πρέπει νὰ διδῇ εἰς ἄνδρα πολυμαθῆ, ὁποῖος σὺ, εὐχαριστήσεις, ἀκατανοήτους εἰς τὴν ἀγνοίαν καὶ τὴν νεότητα. Σὺ γινώσκεις τὰς ιδιότητας καὶ τὰς αἰτίας ὅλων ὅσα βλέπεις, τοὺς νόμους καθ' οὓς ῥέει ὁ ποταμὸς, τὰς περιόδους καθ' ἃς οἱ πλανῆται ἐκτελοῦσι τὰς περιστροφὰς των. Τὰ πάντα σὲ κινοῦσιν εἰς σκέψιν, καὶ ἀνανεώνουσι τὴν συναίσθησιν τῆς ἰδίας σου ἀξιοπρεπειᾶς.

Δέσποινα, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, εὐχαρίστησιν ἐκ τῶν περιδιαβάσεων ἃς ἐλπίζωσιν οἱ θαλεροὶ καὶ οἱ βωμολέοι· εἰς τὸ γῆρας ἀρκεῖ ἐὰν δύναται νὰ ἡσυχάζῃ. Ὡς πρὸς ἐμὲ ὁ κόσμος οὐδὲν ἔχει καινοφανές·

περιστρέφω τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ βλέπω ὅσα ἐνθυμούμαι ὅτι εἶδον εἰς μακαριωτέρους χρόνους. Ἐπιστηρίζομαι εἰς δένδρον, καὶ ἀναλογίζομαι ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ σκιά ἀμφισβήτησά ποτε περὶ τῆς ἐτησίου πλημμύρας τοῦ Νεῖλου πρὸς φίλον, ὅστις σιγᾶ νῦν ἐν τῷ τάφῳ. Στρέφω εἰς τὰ ἄνω τοὺς ὀφθαλμούς, προσηλώνω αὐτοὺς ἐπὶ τῆς μεταβαλλομένης σελήνης, καὶ συλλογίζομαι περίλυπος τὰς τοῦ βίου περιπετείας. Δὲν με τέρπει πλέον ἡ φυσικὴ ἀλήθεια· ἐπειδὴ τί με μέλει περὶ πραγμάτων, ἅτινα μετ' οὐ πολὺ θέλω ἀφήσει;

Δύνασαι τουλάχιστον νὰ διασκεδάζῃς, εἶπεν ὁ Ἴμλακος, ἐνθυμούμενος τὸν ἐντιμον καὶ ὠφέλιμον βίον σου, καὶ νὰ χαίρῃς διὰ τὸν ὑπὸ πάντων ἐκ συμφώνου ἀποδιδόμενον σοὶ ἔπαινον.

Ὁ ἔπαινος, εἶπεν ὁ σοφὸς ἀναστενάζων, εἶναι κενὸς ἤχος πρὸς γέροντα. Οὔτε μητέρα ἔχω νὰ εὐφραίνηται εἰς τὴν ὑπόληψιν τοῦ υἱοῦ της, οὔτε σύζυγον νὰ μετέχη τῶν τιμῶν τοῦ ἀνδρός αὐτῆς. Ἐθαψά ὅλους τοὺς φίλους καὶ ἀντιζήλους μου. Οὐδὲν εἶναι τῶρα πολλοῦ λόγου ἄξιον· καθότι δὲν ἀποβλέπει ἐκτὸς εἰς ἑμαυτόν. Ἡ νεότης ἀγάλλεται εἰς τὴν ἐπευφημίαν, ἐπειδὴ λογίζεται αὐτὴν προοίμιον μέλλοτός τινος ἀγαθοῦ, καὶ ἐπειδὴ αἱ βλέψεις τῆς ζωῆς ἐκτείνονται μακρὰν· ἀλλ' ἐγὼ, ὅστις ἤδη παρακμάζω, ὀλίγον ἔχω νὰ φοβηθῶ ἐκ τῆς δυσμενείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον νὰ ἐλπίσω ἐκ τῆς ἀγάπης αὐτῶν ἢ ὑπολήψεως. Μικρόν τι δύναται ἀκόμη νὰ μοῦ ἀφαιρέσωσιν, ἀλλ' οὐδὲν νὰ με δώσωσι. Ὁ πλοῦτος ἤθελε τῶρα εἶσθαι ἀνωφελῆς, ἡ δὲ ὑψηλὴ θέσις ὀδυνηρά. Εἰς τὰ ὀπισθεν στρέφων τοὺς ὀφθαλμούς, βλέπω ὅτι παρημέλησα πολλὰς εἰς τὸ ἀγαθοποιεῖν εὐκαιρίας, ὅτι πολὺν χρόνον ἐδαπάνησα εἰς τὰ μηδαμινὰ, καὶ πλειότερον ἀπώλεσα εἰς τὴν ἀργίαν. Πολλὰ μεγάλα σχέδια ἀρίνω ἀδοκίμαστα, καὶ πολλὰς μεγάλας ἀποπειράς ἀτελειώτους. Οὐδὲν ἐγκλημα καταβαρύνει τὸ πνεῦμά μου, καὶ διὰ τοῦτο ἡσυχάζω· προσπαθῶ ν' ἀφαιρέσω τὴν διάνοιάν μου ἀπὸ ἐλπίδας καὶ μερίμνας, αἵτινες, μολονότι τὸ λογικὸν γνωρίζει ὅτι εἶναι μάταιαι, ζητοῦσιν ἔτι νὰ κυριεύωσιν, ὡς καὶ πρότερον, τὴν καρδίαν· περιμένω, ἐν γαληνίᾳ ταπεινοφροσύνης, τὴν ὥραν ἐκεῖνην, ἣτις ἐπὶ πολὺ δὲν δύναται νὰ ἀναβληθῇ, καὶ ἐλπίζω ν' ἀπολαύσω, ἐν καλύτερᾳ καταστάσει, τὴν μὴ εὐρεθεῖσαν ἐν τῇ παρούσῃ εὐδαιμονίαν καὶ τὴν μὴ ἀποκτηθεῖσαν ἀρετήν.

Ἀνέστη καὶ ἀπῆλθε, τὸ ἀκροατήριον αὐτοῦ ἀφήσας ὅχι πολὺ ἐφημέριον ὡς ἐκ τῶν τῆς μακροζωίας ἐλπίδων των. Ἄλλ' ὁ μὲν βασιλόπαις παρηγορήθη, εἰπὼν ὅτι δὲν ἦτο τοῦ ὀρθοῦ λόγου νὰ λυπῶνται διὰ τὴν ἐξιστόρησιν ταύτην· καθότι οὐδεὶς ποτε εἶχε θε-

ωρήσει τὸ γῆρας ὡς τὸν καιρὸν τῆς εὐδαιμονίας, καὶ ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ἡσυχάζη τις ἐν τῇ παρακμῇ καὶ ἀδυναμίᾳ τῆς ζωῆς, πιθανὸν ὅτι αἱ ἡμέραι τῆς ἀκμῆς καὶ βρωμαλεότητος ἤθελον εἶσθαι εὐδαιμόνες· ὅτι ἡ μεσημβρία τοῦ βίου ἦτον ἐνδεχόμενον νὰ ἦναι λαμπρά, ἐὰν τὸ ἐσπέρας ἠδύνατο νὰ ἦναι γαλήνιον.

Κατὰ δὲ τὴν γνώμην τῆς βασιλοπάιδος, ὁ σοφὸς πρεσβύτης ἐλάλησεν οὕτω, διότι πάντοτε τὸ γῆρας εἶναι μεμψίμοιρον καὶ δυσμενές, ἀγαλλόμενον νὰ κόπη τὰς ἐλπίδας τῶν νεωστὶ εἰσελθόντων εἰς τὸν κόσμον. Εἶχεν ἰδεῖ μεγάλους κτηματίας, οἵτινες ἐπέβλεπον μετὰ φθόνου εἰς τοὺς κληρονόμους των, καὶ γνωρίζει πολλοὺς, οἵτινες ἐχαίροντο τὰς ἡδονὰς μόνον ἐν ὄσῳ ἠδύναντο εἰς ἑαυτοὺς νὰ τὰς περιορίζωσι.

Κατὰ τὴν εἰκασίαν τῆς Πεκουᾶς, ὁ ἄνθρωπος ἦτο μᾶλλον προβεβηκῶς τὴν ἡλικίαν παρ' ὅσον ἐφαίνετο, καὶ τὰ παράπονά του προήρχοντο ἐκ μανιακῆς βαρυθυμίας· ἡ τοῦλάχιστον ἀτυχὴς ζήσας, ἔλαβεν ἀπέχθειαν πρὸς τὴν ζωὴν. Διότι, παρετήρησεν ἡ Πεκουᾶ, οὐδὲν εἶναι κοινότερον παρὰ τὸ νὰ καλῶμεν τὴν ἰδίαν ἡμῶν κατάστασιν, κατάστασιν τοῦ κόσμου.

Ὁ Ἴμλακος, ὅστις διόλου δὲν ἐπεθύμει νὰ βλέπῃ αὐτοὺς κατηρεῖς, ἐμειδίασεν εἰς τὰς παρηγορίας, τὰς ὁποίας τόσον εὐκόλως προσεπορίζετο ἕκαστος· καὶ ἐνθυμήθη ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν εἶχε τὴν αὐτὴν πεποίθησιν περὶ ἀμίκτου εὐδαιμονίας, καὶ τὴν αὐτὴν γονιμότητα παραμυθητικῶν ἐφευρημάτων. Ἐκρίνε δὲ φρονιμώτερον νὰ μὴ μεταδώσῃ αὐτοὺς, ἀλλὰ ν' ἀφήσῃ τὸν χρόνον καὶ τὴν πείραν νὰ ἐντυπώσωσιν εἰς τοὺς εὐγενεῖς μαθητὰς του τὴν δυσᾶρεστον ἀλήθειαν. Ἡ βασιλόπαις καὶ ἡ σύντροφος κυρία ἀπεσύρθησαν· ἡ φρενοβλάβεια τοῦ ἀστρονόμου δὲν ἐφευγεν ἀπὸ τὸν νοῦν των· παρεκάλεσαν δὲ τὸν Ἴμλακον νὰ ἀρχίσῃ τὰ καθήκοντα τοῦ νέου ὑπουργήματος, καὶ κατὰ τὴν ἐπαύριον νὰ ἀναβάλλῃ τὴν ἀνατολήν τοῦ ἡλίου.

Τὸ τέλος εἰς τὸν προσεχῆ ἀριθμόν.

Ἡ ΚΙΡΚΑΣΣΙΑ ΚΑΙ Οἱ ΚΙΡΚΑΣΣΟΙ.

[Συνέχεια καὶ Τέλος. Ἰδε Σελ. 133-135, 155-156.]

Αἱ νεάνιδες τῶν μεγιστάνων ἢ εὐγενῶν καταγίνονται μετὰ πολλῆς σπουδῆς εἰς τὴν διάταξιν τοῦ κεφαλοδέσμου των ὑπὸ τὴν καλύπτραν φοροῦσι κόκκινον φέσιον, ὅπερ ἀσφαλίζουσι κατὰ τὸ μέτωπον διὰ ταινίας μαύρου Μαροκινῶν δέρματος, καὶ κοσμοῦσι μὲ ἀργυρᾶ κομβία· πρέπει δὲ εἰς αὐτὰς ἄριστα. Ὁ ἱματισμὸς τῶν ὑπάνδρων γυναικῶν εἶναι προσέτι ὡραῖος. Ἀλλὰ, διὰ νὰ τὰς θαυμάζῃ τις, πρέπει νὰ τὰς βλέπῃ μόνον κατ' οἶκον· διότι καθ' ὁδὸν, βραδέως καὶ παρημελημένως βαδίζουσαι, καθίστανται δυσᾶρεστοι εἰς τὸν ὀφθαλμὸν Εὐρωπαϊοῦ, συνειθισμένου εἰς τὴν ζωηρὰν καὶ κομψὴν κίνησιν τῶν ὁμογενῶν του. Καὶ αὐτὴ ἡ μακρὰ κόμη, ἡ χαριέντως καταχευομένη ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ τοῦ στήθους τῆς ἐρασμίας Κιρκασσίδος· ἡ καλύπτρα ἢ ῥιπτομένη πέριξ αὐτῆς μετὰ μαγικῆς τινοῦ τέχνης· τὸ ἱμάτιόν της σφιγκτὰ μὲν ἐμπεπορημένον ἄνωθεν, δεικνύον δὲ κάτωθεν τὰς πλατείας ἀναξυρίδας—ταῦτα πάντα γίνονται γελοιωδῶς ὄκληρὰ καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Κιρκασσὶς σηκωθῆ ἀπὸ τὸν σοφᾶν της. Αἱ Κιρκασσίδες εἶναι ὡς ἐπιτοπλεῖστον νοήμονες, ἔχουσι ζωηροτάτην φαντασίαν καὶ ἰσχυρὰ πάθη· θαυμάζουσι τὴν φήμην, καὶ ἐπαίρονται εἰς τὰς τιμὰς, ὅσων οἱ σύζυγοι αὐτῶν διὰ τῆς γενναιότητος ἀξιοῦνται εἰς τὴν μάχην.

Τοὺς ἄνδρας διακρίνει ὡραῖον ὑψηλὸν ἀνάστημα· καίτοι δὲ μυῶδεις, ποτὲ δὲν εἶναι σωματώδεις. ἔχουσι πλατὺ μὲν τὸ στήθος καὶ τοὺς ὤμους, στενὸν δὲ τὸ κάτω μέρος τῆς ὀσφύος· μελαγχροῖνοι τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς τρίχας, ὑψηλὴν ἀλλὰ μικρὰν κεφαλὴν, εὐθεῖαν δὲ στενὴν ῥίνα.

Οἱ Κιρκασσοὶ λαλοῦσι κοινὴν γλῶσσαν, διηρημένην ὁμοῦ εἰς διαλέκτους κατὰ τὰς διαφόρους φυλάς. Πολλοὶ ὁμιλοῦσι τὴν Τουρκικὴν καὶ Ταρταρικὴν, ὅλα δὲ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα συντίθενται εἰς τὴν ὑστέραν ταύτην, ἐπειδὴ οἱ Κιρκασσοὶ δὲν ἔχουσι ἰδίους αὐτῶν ἐγγράφους χαρακτῆρας. Ὁ πολιτισμὸς εἶναι εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν τῶν μεγιστάνων καὶ εὐγενεῖς νομίζουσι κατασχύνῃ νὰ δύνανται νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ γράφωσι, καίτοι μεταξὺ τῶν κατωτέρων κλάσεων μανθάνουσι τινες παρὰ τῶν Μουλὰδων. Ἡ πρακτικὴ φαρμακοποιία, ἣν μετέρχονται ἀποκλειστικῶς οἰκογενεαὶ τινες, συνίσταται ἐξ ἀπλοστάτων κανόνων, μεταδιδόμενων διὰ ζώσης φωνῆς ἐκ πατρὸς εἰς υἱόν, καὶ περιοριζομένων κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος εἰς τὴν θεραπείαν τῶν τραυμάτων. Σημεῖα τινά ὁμοῦ πολιτισμοῦ ἀρχίζουσι νὰ φαίνωνται μεταξύ τοῦ λαοῦ τῶν κοιλάδων, οἵτινες εἶναι ἤττον ἄγροικοὶ καὶ μᾶλλον προικισμένοι ἐκ φύσεως παρὰ τοὺς κατοίκους τῶν ὀρέων.

Αἱ κατοικίαι τῶν Κιρκασσῶν εἶναι ἀπλοῦσταται· εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας οἰκοδομεῖται μία· ἐκάστη δὲ κώμη ἔχει σκοπιὰν ἐφ' ὑψηλῆς τινοῦ γειτονικῆς τοποθεσίας.

Ἡ στρατιωτικὴ στολὴ τῶν Κιρκασσῶν συνίσταται ἐκ

περικεφαλαίας χαλυβδίνης, ὀξείας τὴν κορυφὴν, καὶ μὲ μακρὰν οὐρὰν ἵππου κεκοσμημένης· ἐκ τοῦ κάτω μέρους αὐτῆς κρέμαται ἐπὶ τοῦ τραχήλου θώρακιον ἐκ δικτυωτοῦ τεχνουργήματος χαλυβδίνου. Φοροῦσι κοντὸν ἐρυθρὸν χιτωνίσκον, καὶ ἄνωθεν τούτου χαλυβδίνον θώρακα ἐστιλβωμένον. Οἱ βραχίονές των ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος εἰς τὴν χεῖρα, καὶ αἱ κνήμαι των ἀπὸ τοῦ γόνατος εἰς τὸν πόδα, προφυλάσσονται διὰ χαλυβδίνων ἐλασμάτων. Εἰς τὴν ζώνην φέρουσι δύο μακρὰ Τουρκικὰ πιστόλια καὶ ζίφος, καὶ βρόχον εἰς τὴν πλευρὰν των, τὸν ὅποιον ῥίπτουσι ἐπιδειξιῶτα ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς τῶν ἀντιπάλων των. Δύο φυσίγγωθῃκα εἶναι προσδεδεμένα εἰς τὸ στήθος των· Τουρκικὴ δὲ σπάθη, καὶ μακρὸν Τουρκικὸν τουφέκιον, φερόμενον ἐπὶ τῶν νώτων, τελειοῦσι τὴν στρατιωτικὴν αὐτῶν στολήν. Οἱ Κιρκασσοὶ ἔχουσι θαυμαστὴν ἐπιδειξιότητα καὶ δύνανται, ἐνῶ καλπάζουσιν οἱ ἵπποι των, νὰ πιάσωσιν ἀπὸ τὴν γῆν ἀργύριον μὲ τὴν χεῖρά των. Προσβάλλουσι δὲ μὲ δύο ζίφη διὰ μιᾶς, κρατοῦντες τὰς ἡνίας εἰς τὸ στόμα, καὶ τότε γίνονται ἀληθῶς ἀκαταμάχητοι. Εἶναι δὲ εἰς τὸ ἄκρον φιλοπόλεμοι, καὶ πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους αὐτῶν σκληρότατοι. Ρώσσοι τινὸς ἀξιοματικῶ ἔκοψαν σταυροειδῶς τὰς πατούσας, καὶ ἔβριψαν τρίχας ἵππου εἰς τὰς πληγὰς, διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἴασιν αὐτῶν. Οὕτω δ' ἐλεινῶς ἔχων, δυνάμενος νὰ περιπατῆ μόνον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν δακτύλων του, καὶ κατὰ συνέπειαν στερηθεὶς τῶν μέσων τῆς φυγῆς, διωρίσθη νὰ βόσκη πρόβατα, ἕως οὗ ἐπὶ τέλους ἐλυτρώθη ἀντὶ 200 ἄρτων καὶ ἐνὸς κάδδου πνευμάτων· ἀλλὰ θέλει μείνει χωλὸς διὰ βίου.

Εἰς δύο ἢ τρία μέρη τοῦ ἐνδοτέρου τῆς Κιρκασσίας παρατηροῦνται λείψανα παλαιᾶς ἀρχιτεκτονικῆς, καὶ Ἑλληνικαὶ τινες ἐπιγραφαί· τάφοι προσέτι μὲ ὁμοίας ἐπιγραφὰς εὑρίσκονται εἰς διαφόρους τόπους παρὰ τὸν Εὐξείνου Πόντον. Ὅθεν οὐδεμία μένει ἀμφιβολία ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶχε προσδεύσει μέχρι τῆς ἀπομεμακρυσμένης ταύτης χώρας. Εὑρίσκονται δὲ πολλάκις καὶ πέτρινα εἰδῶλα παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Κουδάν, ἐξ ὧν ἀποδεικνύεται ὅτι ἦσαν ποτε αὐταὶ ἡ κατοικία τῶν Μογγόλων καὶ Ταρτάρων, οἵτινες ἐπρέσβευον τὸν Λαμαϊσμὸν, πρὶν ἀσπασθῶσι τὸν Ἰσλαμισμὸν.

ΟΛΛΑΝΔΙΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ Εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἡ ΝΗΣΟΣ ΙΑΥΑ. Τὸ Ἐν Αὐτῇ Δένδρον Οἴτης.

Ἡ Ὀλλανδία ἐξουσιάζει πρὸς τὰ νότια μέρη τῆς Ἀσίας κράτος εὐρύχωρον, ὅπου ἡ φύσις ἐπεδαψίλευσεν ὅλα τὰ πλούτη αὐτῆς, ἐκτεινόμενον ἐπὶ τῶν μεγάλων νήσων τῆς Ἰαύας, Σουμάτρας, Βορνέου, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν Κελεβῶν καὶ Μολουκῶν. Ἡγεμόνες, σουλτάνοι, βασιλεῖς καὶ εἰς μάλιστα αὐτοκράτωρ ὑποτελοῦσιν εἰς αὐτὴν, καὶ κυβερνῶνται κατὰ τοὺς νόμους της.

Τὰ ὡραῖα ταῦτα μέρη, καλούμενα συνήθως Ἀνατολικαὶ

Ἰνδία, κατεκτήθησαν ὑπὸ τῶν Ὀλλανδῶν ἐκ τῶν Πορτογάλων καὶ τῶν Ἰθαγενῶν ἡγεμόνων· ὑπέκειντο δ' ἐπὶ διακόσια ἔτη εἰς τὸ μονοπωλεῖον μιᾶς ἐμπορικῆς εταιρείας. Ἡ Βαταύια, πρωτεύουσα τῆς νήσου Ἰαύας, δύναται νὰ συγκριθῆ ὡς πρὸς τὰς οἰκοδομὰς, τὴν λαμπρότητα καὶ τὸν πληθυσμὸν μὲ τὰς μεγαλητέρας τοῦ κόσμου πόλεις· βλέπει τις ἐν αὐτῇ ἀνθρώπους πανταχῶθεν τῆς οἰκουμένης, καὶ ἡ ποικιλία τῶν φορεμάτων, τῶν διαλέκτων, καὶ τῶν ἐθίμων εἶναι ἄπειρος. Τὰ λαμπρὰ θεάματα, ἅτινα πολὺν χρόνον ἐφείλκον τοὺς ξένους εἰς τὴν Βενετιάν ἐν καιρῷ τῆς ἀπόκρεως, διαλάμπουσι πάντοτε εἰς τὴν Βαταύιαν διὰ νυκτός τε καὶ διὰ ἡμέρας· αἱ ὁδοὶ αὐτῆς πληθυσθῶσι ἀνθρώπων ἀενάως. Ἡ μεγάλη αὕτη πόλις κατέστη, ἐν ἐνὶ λόγῳ, τὸ κέντρον ἐμπορίου, ἐπεκτείνοντος τοὺς κλάδους του ἐκ τῶν Ἠνωμένων πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς μέχρι τοῦ Ἰαπωνικοῦ κράτους.

Ὅλα τὰ μεμακρυσμένα ταῦτα μέρη ἦσαν ὀλίγον γνωστά εἰς τὴν Εὐρώπην μέχρι τοῦ 1817, ὅποτε ἐξεδόθη ἐν Λονδίῳ τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἰππότου Σταμφορδίου Ράφλου*, ὅστις εἶχε πολλάκις περιέλθει τὴν νήσον Ἰαύαν καθ' ὅλα τὰ μέρη αὐτῆς· μετ' οὗ πολὺ δ' ἐφάνη ἡ ἱστορία τοῦ Ἰνδικοῦ Ἀρχιπελάγους παρὰ τοῦ Κρόφορντ, παλαιοῦ ἀπεσταλμένου τῆς Ἀγγλίας εἰς τὰς χώρας ταύτας.

Τότε μόνον ἐγενε γνωστὴ ἡ ἀξιολογότης τῆς Ἰαύας, ἥτις εἶναι κατὰ τὴν ἑκτασιν ἰσομεγέθης μὲ τὰ δύο τρίτα τῆς Μεγάλης Βρετανίας, καὶ ἥτις περιέχει πέντε ἑκατομμύρια κατοίκων. Ἐρείπια ἐν αὐτῇ ἐπίσης ὡραῖα καὶ μεγαλοπρεπῆ, ὡς τὰ ερείπια τῆς Ῥώμης, μαρτυροῦσιν ἀρχαίον καὶ ὑψηλὸν πολιτισμὸν. Ἡ νήσος Σουμάτρα, μᾶλλον τῆς Ἰαύας ἐκτεταμένη, δύναται νὰ λάβῃ ἔτι μεγαλητέραν σηματικότητα. Τὰ τῶν Κελεβῶν δὲ καὶ Μολουκῶν νησιά εἶναι τερπνοὶ παράδεισοι, οἵτινες, καίτοι κείμενοι πλησίον ὀρέων πυριπνεύστων, ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην τοῦ θεοῦ τὴν γοητικωτάτην τῆς Νεαπολεως καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς παραλίων· πρὸς τὸ βόρειον δὲ μέρος αἱ νῆσοι Φιλίππει, ὑποκείμεναι εἰς τοὺς Ἰσπανοὺς, παρουσιάζουσιν εἰς τὸ Εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον πηγὰς ἀνεξαντλήτους.

Ἡ σύντομος αὕτη περιγραφή δεικνύει ἀρκετὰ τὴν σημαντικότητα τοῦ Ἰνδικοῦ Ἀρχιπελάγους, ὅπου οἱ Ὀλλανδοὶ ἔχουσι τὴν μεγαλητέραν δύναμιν, ἀποκτηθεῖσαν διὰ πολυχρονίου κατοχῆς, καὶ διὰ τοῦ ἐμπορίου, τοῦ ὁποίου εἰς τινα μέρη διετήρησαν τὸ μονοπωλεῖον.

Μεταξὺ τῶν ἔν τῇ νήσῳ Ἰαύα κυριωτέρων φαινομένων, τὸ δένδρον Οὐπάς ἐφείλκυσε ποτε ζωηρότερον τὴν προσοχὴν τῶν Εὐρωπαίων· διάφοροι παράδοξοι διηγήσεις διεδόθησαν περὶ τῆς δηλητηρίου αὐτοῦ δυνάμεως.

Κατὰ τὰς διηγήσεις ταύτας τὸ δένδρον Οὐπάς εὐρίσκειτο εἰσοσιεπτὰ λεύγας μακρὰν τῆς Βαταύιας, καὶ δεκατέσσαρας μακρὰν τῆς ἑδρας τοῦ αὐτοκράτορος εἰς βαθεῖαν τινα

* Ἰδε Ἀποθ. Τόμ. Α'. Σελ. 50-52.

Οἱ ἔμποροι τῆς Ἀντουερπίης ἦσαν ἓνα καιρὸν οἱ ἐν Εὐρώπῃ πλουσιώτατοι. Πρὸς διασάφισιν τούτου, ἱστορεῖται περὶ τινος ὀνομαζομένου Ἰωάννου Δάενς, ὅτι ἐδάνεισεν ἐν ἑκατομμύριον φλωρίων εἰς Κάρολον τὸν Πέμπτον, διὰ τοὺς ἐν Οὐγγαρίᾳ πολέμους του, καὶ ὅτι ἔλαβε τὴν βασιλικὴν ὁμολογίαν· ἐπιστρέψας δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἐκ τῆς μάχης, ἐγευμάτισε μετὰ τοῦ ἐμποροῦ, ὅστις, μετὰ δαπανηρότατον συμπόσιον, ἔφερεν εἰς τὸ μέσον τὴν ὁμολογίαν, ὅχι ὁμοῦ διὰ νὰ πληρωθῇ, ἀλλὰ διὰ νὰ τὴν καύσῃ,--καὶ ὄντως τὴν ἔκαυσεν εἰς πῦρ ἐκ τεμαχίων κινναμώμου.

ὍΤΑΝ ἐνάρτετο ἄνδρες περιπέσωσιν εἰς διενέξεις, ἐνδέχεται εἶς μόνον ἐξ αὐτῶν νὰ σφάλη κατὰ πρῶτον· ἀλλ' ἐὰν ἡ ἔρις διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺ, ἀμφοτέροι ὡς ἐπιτοπλεῖστον καταντῶσιν ἐνοχοί.

ΑΛΛΟΤΡΙΟΜΑΘΕΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΕΙΟΜΑΘΕΙΑ.

κοιλιάδα, ὅθεν ἐξήρχοντο ἀδιακόπως ἀτμοὶ δυσώδεις καταστρέφοντες ὅλα τὰ πέριξ φυτὰ· οὐδεὶς βλαστὸς, οὐδὲν φύλλον χόρτου, οὔτε εἰς τὴν κοιλιάδα, οὔτε εἰς τὰ πλησίον ὄρη παντελῶς εὐρίσκειτο· διόλου πτηνὸν εἰς τὸν αἰθέρα οὐδὲ ζῶον ἐπὶ τῆς γῆς, οὐδὲ κανὲν ἐκ τῶν ἐρπετῶν ἐκείνων, τῶν συρρομένων εἰς τοὺς δυσώδεις τόπους, παντελῶς ἐφαίνετο. Μόνον πρὸς τὰ γεινιάζοντα μέρη ἔκειντο ἐπὶ γῆς γεγυμνωμένης διεσκορπισμένα τὰ πολυάριθμα πτώματα τῶν εἰς θάνατον καταδικασμένων κακούργων, οἵτινες εἶχον τύχει τῆς χάριτος τοῦ νὰ ζητήσωσι τὴν σωτηρίαν τῶν προσπαθούντων νὰ λάβωσιν ἐκ τοῦ ἐπικινδύνου αὐτοῦ δηλητηρίου διὰ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ἰάνας.

Ὁ μῦθος οὗτος, ὡς συμβαίνει πολλάκις εἰς τοιαύτας περιστάσεις, θεμελιούται ἐπὶ τινων φυσικῶν φαινομένων ἅτινα παρετηρήθησαν εἰς τὴν Ἰάναν. Τῷ οὖν ὑπάρχει τοιοῦτο δένδρον, ὁποῖον τὸ Οὔπας, καὶ ὁ χυμὸς αὐτοῦ, ἐάν συμμιχθῆ μετὰ τοῦ αἵματος ἐν τῷ σώματι οἰουδήποτε ζώου, ταχέως καταντᾷ θανατηφόρος· εὐρίσκεται δὲ καὶ περιοχὴ τις ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ, ὅπου οὔτε ζῶον οὔτε φυτὸν δύναται νὰ ὑπάρξῃ.* Ἀλλὰ τὰ δύο περιστατικὰ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλα· ἡ φαρμακευμένη περιοχὴ εἶναι μικρὰ κοιλίαν ἐξ ὀλοκλήρου περικυκλωμένη ὑπὸ λόφων ἀποτόμων, ὡς ὁ κρατὴρ ἡφαιστίου, καὶ ἀδιακόπως ἀναδίδει ἀνθρακικὸν ὀξύ αέριον, ὅπερ εἶναι ἐπίσης θανατηφόρον εἰς ζῶα καὶ εἰς φυτὰ· ἐξ ἄλλου μέρους τὸ φαρμακερὸν δένδρον Οὔπας δὲν φύεται εἰς τὴν κοιλιάδα ταύτην, διότι ἐν αὐτῇ οὐδὲν δύναται νὰ ζήσῃ, ἀλλὰ αὐξάνει εἰς τὰ δάση, ἐν τῷ μέσῳ ἄλλων δένδρων, ἅτινα οὐδόπως βλάπτονται ἐκ τῆς γεινιάσεώς του. Τὸ γυμνὸν καὶ κυλινδροειδὲς αὐτοῦ στέλεχος ὑψοῦται 60 μέχρι 90 ποδῶν· ὁπότεν δὲ χαράττωσιν αὐτὸ, ῥέει κτρινόχρουν τι ῥευστὸν, ἐπικινδύνον εἰς τὴν ἀφήν. Ὁ ἄγγλος ἰατρὸς Ὄρσφιελδης, ὁ πρῶτον περιγράφας τὸ δηλητηρῖον τοῦτο δένδρον, μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἐδυνήθη νὰ παραλάβῃ ὡς βοηθὸς εἰς ὅσα ἔκαμεν ἐπ' αὐτοῦ πολυάριθμα πειράματα ἐντοπίους τινὰς γεωργούς.

Ὁ φυσιολόγος Ρόυμφιος ἔγεινε μάρτυς αὐτόπτης τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ δηλητηρίου τούτου, ὁπότε οἱ Ὀλλανδοὶ προσεβλήθησαν εἰς τὴν Ἀμβούνην. «Μόλις,» λέγει, «τὸ ἐπὶ τοῦ βέλους δηλητηρῖον ἠγγίξε τοὺς πληγονομένους στρατιώτας, καὶ διεχέτο εἰς ὅλον τὸ σῶμα, ὅπου ἐπροξένη, κυρίως δὲ περὶ τὴν κεφαλὴν, θερμότητα μεγίστην ἐπιφέρουσαν μετὰ τινὰς στιγμὰς τὸν θάνατον· ὡς ἐκ τούτου τὰ Ὀλλανδικὰ στρατεύματα ἔτρεμον ἐκ φρίκης ἀκούοντα μόνον τὸ ὄνομα τῶν φαρμακευμένων αὐτῶν βελῶν, ἅτινα πολὺ συνέτεινον ἀναμφιβόλως εἰς τὸ νὰ διαδοθῶσιν αἱ περὶ τοῦ δένδρου Οὔπας παράδοξοι διηγήσεις, τὰς ὁποίας τοσοῦτον καιρὸν ἐπίστεον οἱ ἄνθρωποι.»

* Ἴδε Ἀποθήκης Τόμ. Ἑκτον, Σελ. 21-22.

ΔΥΟ εἶδη μαθήσεως ὑπάρχουσι,—δύο εἰδῶν μαθήσεως εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐπιδεικτικός· καὶ ἡ μὲν λέγεται ἀλλοτριομαθεία, μάθησις οὐσα ἰδεῶν καὶ γνώσεων ἀλλοτρίων, καὶ καλουμένη μάθησις ἀπροόριστος ἢ παρὰ προορισμόν· ταύτην οἱ μαθηάνοντες ἐξεύρουσι μὲν ὅσα ἔμαθον, καὶ δύνανται νὰ τὰ μεταλέγωσιν ὡς ψιττακοὶ, ἢ ὡς κύμβαλα ἀλαλάζοντα· ἀλλὰ χωρὶς κάμμιᾶς ἀφ' ἐαυτῶν ἀναλύσεως, συνθέσεως, ἐπικαίρου ἐφαρμογῆς, χωρὶς ὄλης κάμμιᾶς ἀφ' ἐαυτῶν τροποποιήσεως· καὶ οὗτοι εἶναι οἱ καλούμενοι δοκησίσοφοι, δοκησιμαθεῖς, χαρακτηρισζόμενοι τοιοῦτοι ἐξ ὧν ἔχουσι σφαλερῶν ἀρχῶν μεταφυσικῶν τε καὶ ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν· ἐξ ἧς ἔχουσι παρὰ τὸν φυσικὸν νόμον κακοδοξίας περὶ ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ καὶ δικαίου, καὶ συλλήθδην περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας· ἐξ οὗ ἔχουσιν ἐγωϊσμόν, ὑπεροψίαν, ἀλαζονείαν, αὐταρκειαν, περιουτολογίαν, ἐθελοτροπίαν, ζηλοφονίαν, τοσοῦτων ἄλλων ἐλαττωμάτων καὶ παθῶν βαναύσων· ἐξ οὗ μετέρχονται στερεοτύπου τρόπου, ψιττακίζοντες ὅσα ἐξεύρουσι, καὶ ἐκ τῆς στερεοτύπου στασιμαθείας, ἐν ἧ ἔμμένουσι.

Τὸ δὲ ἄλλο εἶδος τῆς μαθήσεως λέγεται οἰκειομαθεία, θυμοσοφία, κατὰ προορισμόν μάθησις· καὶ οἱ ταύτην μαθηάνοντες εἶναι οἱ μόνοι ἀληθῶς καὶ μόνοι κυρίως πεπαιδευμένοι· εἰς τοὺς τοιοῦτους ἡ διδασκαλία γίνεται ὡς ἀφορμὴ νὰ ἀναπτύξωσι τὴν ἐαυτῶν φύσιν, καὶ μαθηάνοντες 10, ἐφευρίσκουσιν ἀφ' ἐαυτῶν 100· μαθηάνοντες 100, ἐφευρίσκουσιν ἀφ' ἐαυτῶν 1000· ἀναλύοντες, συνθέτοντες, γενικεύοντες, αἰτιολογούντες, παντοίως τροποποιούντες, συνδυάζοντες νέους συνδυασμούς, ἐφαρμόζοντες ἐπικαίρως, καὶ οὕτω προάγοντες ἐπὶ τὸ τελειότερον τὴν προκειμένην τέχνην ἢ ἐπιστήμην παρ' ὅσον οἱ αὐτῶν προγενέστεροι διὰ τὸ βραχὺ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς—διηνεκῶς ἐνασχολούμενοι, διηνεκῶς ἀναπτυσσόμενοι, διηνεκῶς βελτίονες ἐαυτῶν γινόμενοι· εἰ μὲν συγγράφουσι, διηνεκῶς ρυθμίζοντες τὴν γραφικὴν αὐτῶν μέθοδον κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Λογικῆς καὶ Ῥητορικῆς· εἰ δὲ διδάσκουσι, διηνεκῶς ρυθμίζοντες τὴν διδασκαλικὴν αὐτῶν μέθοδον κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἑρμηνείας, συμμετροῦντες τὴν ἐαυτῶν διδασκαλίαν μετὰ τὴν καταληπτικὴν ἔξιν τῶν διδασκωμένων, καὶ ὅχι μεταχειριζόμενοι αὐτοὺς παθητικὰ ὄργανα ἐπιδεικτικῆς ἀκαίρου καὶ σκοστινοῦ καὶ θυμοφθόρου—βαίνοντες ἀπὸ τοῦ ἀεὶ γνωστοῦ εἰς τὸ ἀεὶ ἄγνωστον—ἐφαρμόζοντες ἐκάστοτε τὴν θεωρίαν ἐπὶ τὴν πράξιν, καὶ τοῦτο ὡς μόνον ἀποστήθισμα φρενωτικὸν καὶ συνετιστικὸν μηχανώμενον—διδάσκοντες τοσοῦτον ἐκάστοτε, ὅσον δύνανται οἱ διδασκόμενοι νὰ χανεύσωσι, διδασκαλίαν ὑποβολεώδη καὶ δι' ἐρωταποκρίσεως περαινομένην, καὶ ὅχι ὡς ἐπ' ἄμβωνος διὰ βωβῆς ἀκροάσεως ναρκουμένης, πολυκτούσης, ἀπροσεκτούσης, νυσταζούσης—ἐπικρίνοντες τοὺς ἄλλους μετριοφρόνως· ἐπιτιμῶντες τοὺς ἀμαρτάνοντας πατροδιαθέτως

ὅσον καὶ ὄπως καὶ ὅτε δεῖ—εὐπροσήμεροι μετὰ σεμνότητος, εὐτράπελοι μετὰ σοβαρότητος, ἀρχικὸι μετὰ δημοτικότητος, αὐστηροὶ μετὰ ἐπιεικείας, ἀπότομοι μετὰ κομψότητος, ζηλωταὶ χωρὶς ὑποκρίσεως, καλοθελῆται χωρὶς ὀπισθοβουλίας, ἐν ἐνὶ λόγῳ, τύπος καὶ ὑπογραμμὸς γινόμενοι τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν καὶ πρὸς οὓς διδάσκουσι καὶ πρὸς τὸν δῆμον ὅπου διδάσκουσιν—ἐπισπώμενοι παρὰ πάντων σέβας, ὑπόληψιν, τιμὴν, ἀγάπην, καὶ διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν αὐτῶν ἰκανότητα, καὶ πολλῶ ἐτι μᾶλλον διὰ τὴν ἐνηθικότητα. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὰ ἐναντία τούτων ἔχουσι χαρακτηριστικὰ ἢ ἐτέρα τῶν πεπαιδευμένων μερῶν.

(Γ. Σερούσιος.)

ΠΕΡΙ ΑΣΙΑΝΗΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑΣ.

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν Ἀσσιανῶν δὲν εἶχε διόλου τὸν τύπον τῶν καλοῦ, ὅστις θεωρεῖται εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἔργα· ἐπειδὴ, ἀντὶ τῆς ἀληθοῦς καὶ ἀξιοπαίρου χάριτος, οἱ ἀρχιτέκτονες ἐφιλοτιμοῦντο νὰ ἐκπλήττωσι τὴν ὄψιν μὲ τὸ πλῆθος τῶν καλλωπισμῶν καὶ μὲ τὸ τερατώδες τῶν διαστάσεων. Βλέπομεν γὰρ εἰς τοὺς συγγραφεῖς ὅτι πολλὰ εἶδη ὑψοῦντο ὡς 350 πόδας, καὶ ὅλαι αἱ οἰκοδομαὶ ἦσαν, τρόπον τινά, κολοσσοῖαι· ὅθεν καὶ Ἱερεμίας ὁ προφήτης ἀνόμαζεν ὄρος τὴν Βαβυλῶνα, καίτοι ἐν πεδινῇ καὶ τελευτῶδει μάλιστα κειμένην τόφῳ. Ὡς ἔβλεπον δὲ μετεχειρίζοντο οἱ Ἀσσιανοὶ πλίνθους, εἴτε ὀπτάς, εἴτε ἀπλῶς ἠλιοκαστούς, συνάπτοντες αὐτὰς με ἀσφαλτον,* καὶ παρεμβάλλοντες σαρώματα καλάμων.

Αἱ Βαβυλωνικαὶ πλίνθοι, ἐξ ὧν πάμπολλαι σῶζονται, φέρουσι ἐπιγραφὰς με χαρακτηριστὰς σφηνοειδεῖς· ἦσαν δὲ μιλιτωταὶ καὶ με λαμπρὰ καὶ ἀνεξίτηλα χρώματα ζωγραφισμένα. Γενικῶς δὲ οἱ Ἀσσιανοὶ ἠγάπων πολὺ τὰς τοιχογραφίας· ὅθεν ὁ Κηρσίος εὐρήσκει τὸ ἔθος τοῦτο καὶ εἰς αὐτὰ τῆς Σεμωράμιδος τὰ ἀνάκτορα, ὅπου διάφορα ζῶα ἐφαίνοντο εἰκονισμένα ἐπὶ τῶν τοίχων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σημερινὴν Περσίαν εὐρίσκονται ζωγραφίαι τοιῶνται, καὶ ἐνθυμούμεθα ὅτι ὁ διδάσκαλος τῆς ἀρχαιολογίας Ραούλ Ροχέτ εἰς τὴν βασιλικὴν βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων εἰδεξε διηρθωμένα σχέδια δύο πλίνθων τῆς Περσεπόλεως, ἐξ ὧν ἡ μὲν παρῖστα βασίλειά ἡ ἀρχιερεῖά τινὰ καὶ δορυφόρον, ὅστις ἐκέντα με λόγχην δρᾶνοντα, ἡ δὲ θεὸν κατέχοντα θηρίον, ἔχον μορφήν μὲν ἀνθρώπου σώμα δὲ λέοντος.

Ἡ περὶ τῆς ὁ λόγος ἀρχιτεκτονικῆ δὲν εἶχεν ἐνθουσίαν οὔτε εἰς τὸ ὅλον, οὔτε εἰς τοῦ μέρους τὴν διάθεσιν.

Ἡ δὲ γλυπτικὴ τῶν Ἀσσιανῶν ἤρξανε καὶ αὐτὴ ὁμοίως τὰ ἀπικείμενα μέχρι τοῦ γιγαντώδους, ὀλίγον ὡς φαίνεται, φροντίζουσα περὶ τῆς ἀναλογίας· ἐπειδὴ ἀναφέρουσι κολοσσὸν τινὰ τοῦ Ναβουχοδονόσορος, τὸ μὲν ὕψος ἐνεγγήκοντα ποδῶν, τὸ δὲ πλάτος ἐννέα μόνον.

Μετεχειρίζοντο δὲ πολλάκις ξύλον ὅπερ ἐσκέπαζον με χρυσῇ ἢ ἐπίχρυσα ἐλάσματα, ἢ ἐβαπτιον ἄλλοτε συνίστων ἀγάλματα

* (*Ἰλα βρώδης, εὐφλόγιςτος, κάλοισα δηλ. δταν ἀνάψη· πηγάζει δὲ εἰς διαφόρους τῆς Ἀσίας τόπους.)

ἐκ διαφόρων ὕλων ὅθεν εἰς τὸ ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Δαυὶλ ὄνειρον τοῦ Ναβουχοδονόσορος, ὁ ἀνδριάς, ὃν εἶδεν οὗτος, ἦτον ὁμοίωμα τῶν ἐν τῷ τόφῳ συνήθων ἀγαλμάτων· ἀλλὰ κατὰ τὸν προφήτην ὁ ἀνδριάς οὗτος εἶχε κολοσσοῖον ὕψος, ἀγρίον βλέμμα (ὡς παρίστατον τοὺς θεοὺς), κεφαλὴν χρυσοῦ θώρακα δὲ καὶ κοιλίαν ἀργύρου, κνήμας σιδήρου, καὶ ἀργίλου πόδας—ἀληθῆς ἐμβλημα τῆς σοφίας τῶν ἀνθρώπων, ἧτις ἔχει τόσοσιν σαθρὰς καὶ ματαιὰς βάσεις.

Ἀλλὰ τοιαῦτα ποικιλόδου, τεχνικώτερον ὅμως κατεργασμένα ἀγάλματα, ἦσαν κοινὰ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἐτρουρίαν· ἀρκεῖ δὲ νὰ ἐνθυμώμεν ἐν ταῦθα τὸν Ὀλύμπιον Δία τοῦ Φειδίου, ὁποῖον ὁ Πανσανίας τὸν περιγράφει.

Εἰς βράχους τινὰς πλησίον τοῦ ἀρχαίου Παροπαμισοῦ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Καβούλ φαίνονται γεγλυμμένοι ἐντύπως δύο ἄνθρωποι, ἀνὴρ καὶ γυνή, ὁ μὲν ἔχων 120 ποδῶν ὕψος, ὁ δὲ μόνον 60. Οἱ δύο οὗτοι κολοσσοὶ, καίτοι βλαφθέντες ἐν μέρει, ἐκ βολῶν μάλιστα κανονίον, φέρουσιν ἔτι ἴχνη τῶν βαφῶν, ἃς εἶχον ἄλλοτε· τὸ κοίλωμα δὲ ὅλον ἦτον ἐπίπλαστον με γυψώδες μίγμα, καὶ ζωγραφημένον με ἀνθρώπων εἰκόνας.

Τοιαῦτα ἔγγλυφα, εἴτε διὰ τῆς τέχνης ἐσκαλισμένα, βουνὰ, φαίνονται εἰς τὴν Φοργίαν, Μηδίαν, Περσίαν, καὶ Ἀραβίαν. Διὰ τούτων δὲ, κατὰ τὸν Ραούλ Ροχέτ, τὰ παλαιὰ ἔθνη τῆς Ἀσίας παρίστατον ποτὲ μὲν θεοὺς καὶ βασιλεῖς καὶ δυνάστας, ποτὲ δὲ θυσίας καὶ ἀναθήματα, ἢ ιστορικοὺς, τρόπον τινά, πίνακας μεγάλων συμβεβηκότων, ὅσον συνθηκῶν, πολέμων, νικῶν, κτλ.

Ὁ Κ. Τεξιέ, περιηγητὴς Γάλλος εἰς τὴν Ἀσίαν περὶ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους, ἀνεκάλυψε τοιοῦτον μνημεῖον, εἰκονίζον, κατ' αὐτὸν, τὴν Ζαβίαν, βασίλισσαν τῶν Σακῶν, Ἰνδοσυνθηκῶν ἔθνος, περὶ τῆς ἀναφέρει ὁ Σικελιώτης Διόδωρος. Εἰς αὐτὴν ὁμοίως ἦτον ἀνηγεμένη καὶ πυραμῖς με τρεῖς πλευρὰς, ἐξ ὧν ἐκάστη εἶχε τριῶν σταδίων μήκος εἰς τὴν βάσιν, ἐνὸς δὲ εἰς τὴν κορυφήν.

Ἀλλὰ καὶ πλησίον πόλεως τινος ἐν Καππαδοκίᾳ εὐρίσκειται γεγλυμμένος ἐπὶ βουνοῦ βασιλεὺς, ὅστις, φέρων μικρὸν χιτῶνα εἰς τὰ σῶμα καὶ τιάραν εἰς τὴν κεφαλὴν, κρατεῖ ῥόπαλον εἰς τὰς χεῖρας, καταπατεῖ δὲ ὑπὸ τοὺς πόδας δύο γενηϊτάς ἄνδρας, καὶ φαίνεται ὅτι συνομιλεῖ με βασίλισσαν μεγαλορροπῆ, ἐδεδεδυμένην χιτῶνα ποδῆρη, καὶ ἐξωσμένην ὑπὸ τοὺς μαστοὺς, κρατοῦσαν δὲ μικρὸν σκῆπτρον λῆγον εἰς ἡμισέληνον, καὶ καταπατοῦσαν λέοντα.

Ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα κείνται ἀντιπρόσωποι, καὶ προσφέρουσιν εἰς ἀλλήλους ἀντικείμενόν τι συμβολικόν, δυσδιάκριτον διὰ τὴν παλαιότητα τῆς γλυφῆς· ὅπισθεν δὲ τοῦ μονάρχου ἴστανται πλῆθος ἀνθρώπων με, διαφόρων ἐπιγεγλυμμάτων σημεία· καθὼς καὶ ὀπισθεν τῆς βασίλισσης ἡμι-

λος γυναικῶν, καὶ εἰς νέος μόνον, ὅστις φαίνεται υἱὸς τῆς, κάθεται δ' ἐπὶ πάνθηρος.

Τὰ εἰδωλα τῶν Αἰγυπτίων ἦσαν πολὺ παρὰ τὰ εἰρημένα ἐντελέστερα* ἐπειδὴ ἐκεῖνα ἐκείνο ἴσα, ὄρθια, καὶ ὁμοίμορφα. Ἐξ ἐναντίας οἱ Βαβυλώνιοι ἐπετίθενον ἐπίστευσι καὶ τὴν γελοιογραφίαν, καθὼς ἀποδεικνύει ὁ τοῦ Σαρδαναπάλου ἀνδριάς, ἱστάμενος ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ βασιλέως πλησίον τῆς Νινευῆ, καὶ εἰκοιζῶν αὐτὸν ἐνδεδυμένον μακρὸν μανδύαν, κτλ.

Ἀναφέρει δὲ καὶ ὁ Ἡρόδοτος τοιαῦτα μνημεῖα, κείμενα πλησίον τῆς Βηρυτοῦ παρὰ τὴν θάλασσαν. Τρία ἐκ τούτων κατὰ τὸν Χαμπολίωνα εἰκοιζοῦσι τὸν Σέσωστρον, τοῦ ὁποῖου φαίνεται ἡμίσεστον τὸ ὄνομα, ἐξ δὲ ἕτερα παριστάουσαν Ἀσιανὸν τινα βασιλέα· ἀλλ' ὅλα σχεδὸν φέρουσι σημαῖα, ὅπου ἦσαν προσηλωμένα ἐπισανιδώματα, διὰ τὰ φυλάττωσιν αὐτὰ ἀπὸ τῆς μεταβολῆς τῆς ἀτμοσφαιρῆς.

(Ἐκ τῆς Ἀνθολογίας τῶν Κοιν. Γνώσεων.)

ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΤΙΝΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

Τὰ πράγματα πώποτε δὲν εἶναι ἀπαραλλάκτως ὅποια φαίνονται· ἀλλ' εἰς τινες περιστάσεις τοσοῦτον διαφέρουσιν ἀπ' ὅ,τι φαίνονται, ὅσον δύναται τὸ ἀπ' ἄλλου νὰ διαφέρει. Τὸ νὰ γνωρίζωμεν δὲ τοῦτο εἰς τὸ γῆρας, ἔχει καλῶς· ἀλλ' ἐὰν ἡδυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν αὐτὸ εἰς τὴν νεότητά, ἤθελεν εἶσθαι ἀνεκτίμητον. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐμπορεῖ τις νὰ ἐλπῖσῃ ἢ πεῖρα, καὶ κάποτε ἢ πικρὰ μόνον πεῖρα, δύναται νὰ διορθώσῃ τὰ περὶ τούτου σφάλματά μας. Καὶ αὐταὶ αἱ ἐξωτερικαὶ αἰσθήσεις ἀποπλανῶσιν ἡμᾶς ἐκ πρώτης νηπιότητος, μέχρις οὗ κανονισθῶσιν ὑπὸ τῆς γνώσεως καὶ τῆς κρίσεως. Ὁ παῖς φρονεῖ ὅτι ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη δὲν εἶναι μεγαλύτερα παρ' ὅσον φαίνονται· τὰ στοχάζεται ἰσομεγέθη μετὰ ἀργυροῦν δίσκον. Ἐμπορεῖς μὲν νὰ τὸν εἴπῃς ὅτι ὑπερβαίνουσι τὸν οἶκον κατὰ τὸ μέγεθος· ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸ εἴπῃς πολλάκις πρὶν σὲ πιστεῦσῃ.

Τὸ κίβδηλον νόμισμα ἐνδέχεται νὰ παρομοιάξῃ μετὰ τὸ χρυσοῦν κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ μεγίστη διαφορὰ ὑπάρχει μεταξύ των· ὅπότεν δὲ κατὰ λάθος ἐκλάβωμεν τὸ ἐν ἀντὶ τοῦ ἄλλου, λυπούμεθα καὶ ἀγανακτοῦμεν διὰ τὴν ἀπάτην· τὸ αὐτὸ συμβαίνει ὡς πρὸς χίλια ἄλλα πράγματα· δὲν ἔχουσιν οὔτε τὸ ἡμισυ τῆς φαινομένης ἀξίας των.

Εἰς τὰς ἡμέρας τῆς νεότητός μου, ἐνῶ συνεπαίζομεν πέντε ἢ ἕξ, εἶδομεν κάτι μακρὰν ἡμῶν ἀστράπτων ὡς ἀδάμας· ἐτρέξαμεν δὲ μετὰ σπουδῆς διὰ νὰ πιάσωμεν αὐτό. Ὑψηλὸς τοίχος, βαθεῖα τάφος, καὶ βαλτώδης ἀγρός ἔκειντο μεταξύ ἡμῶν καὶ τοῦ ἀντικειμένου ὅπερ εἶχε διεγείρει τοσοῦτον τὴν προσοχὴν

μας· ἀλλὰ καὶ ὑψηλότερος ἐν ἦτον ὁ τοίχος, βαθύτερα ἢ τάφος, καὶ δεκάκις πλέον βαλτώδης ὁ ἀγρός, δὲν ἤθελεν μᾶς ἐμποδίσαι τοῦ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ ποθοῦμενον. Ἀφοῦ ἐσχίσαμεν τὰ φορέματά μας, ἀφοῦ ἐλασπώθημεν μέχρι τοῦ τραχήλου, ἀφοῦ ἐδράμομεν μέχρις οὗ ἐπιείσθη ἡ ἀναπνοή μας, ἐνόησαμεν ὅτι τὸ λάμπον ὡς ἀδάμας εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου δὲν ἦτον εἰμὴ τεμάχιον ὑέλου κομματίου συντετριμμένης φιάλης. Τολμῶ δὲ εἰπεῖν ὅτι καὶ σὺ, ἀναγνώστα, πολλάκις ἔλαβες τοσοῦτον κόπον ὅσον ἐγὼ, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἀπέκτησας ἐκ τοῦ κόπου σου εἰμὴ κομματίου συντετριμμένης φιάλης.

Εἶδον ποτὲ ἐν καιρῷ τῆς νεότητός μου ὠραῖον κυανοῦν νέφος, εἰς τὴν πλευρὰν ὑψηλοῦ ὄρους ἐπαναπαυόμενον, καὶ μ' ἐφάνη ὅτι ἤθελεν εἶσθαι τερπνότατον νὰ ἀναβῶ πλησίον αὐτοῦ· ὅθεν καὶ ἕκαμα τὴν ἀπόπειραν. Ποσάκις δ' ἔστρεψα τὰ νῶτά μου πρὸς τὸ ὄρος διὰ νὰ ἀναπαυθῶ πρὶν ἀνύσω τὸ ἡμισυ τῆς ἀποτόμου ὁδοῦ! Ἐφθσα τέλος εἰς τὸ νέφος, ἀλλὰ πόσον ὀλίγον εὐχαριστήτην! Τὸ ἐκ τῆς κοιλάδος φαινόμενον ὠραῖον κυανοῦν νέφος δὲν ἦτον, ἀφοῦ ἐπλησίασα, εἰμὴ παχεῖα τις ὁμίχλη. Ὅχι μόνον ἦτον ἄμοιρον καλλονῆς, ἀλλὰ καὶ μ' ἐμπόδιζε τοῦ νὰ ἴδω τι ὠραῖον. Ἡ ὑποκάτω τερπνὴ κοιλάς καὶ μεγαλοπρεπὴς λίμνη ἐκρύπτοντο ὅπως διόλου ἀπὸ τῆς θεωρίας μου· καὶ κατέβην ἐκ τοῦ ὄρους, πολὺ χειρότερος τὴν διάθεσιν. Πολλάκις δ' ἔκτοτε περιέπεσον εἰς ὁμίχλην, ἐνῶ ἠκολούθουν τὰς μικρὰς ἐπιβόρειας τῆς καρδίας μου. Σὺ ἐπαθῆς ποτε τοῦτο;

Πόσον βασανίζομεθα εἰς ἀπόκτησιν ὀλιγοτίμων πραγμάτων! καὶ αὐτὴ δὲ ἡ πείρα δυσκόλως μᾶς θεραπεύει· ἢ χθεσινὴ ἀποτυχία δὲν ἐμποδίζει τὴν σημερινὴν προσδοκίαν, καὶ ἢ χθὲς ματαιωθείσα ἐλπίς δὲν ἀφανίζει τὴν ἐλπίδα τῆς αὔριου.

Τὸ μεταλέγω, τὰ πράγματα δὲν εἶναι ὅποια φαίνονται· ἐκουσίως δ' ἀφίνομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ν' ἀπατώμεθα ἐκ τῆς παιδικῆς μέχρι τῆς γεροντικῆς ἡλικίας, τρέχοντες μακρὰν, ἢ ἀναβαίνοντες ὑψηλὰ, εἰς ἀπόκτησιν πραγμάτων ἄλλων παρ' ὅποια τὰ ἐκλαμβάνομεν. Πόσον ἐπιθυμητὸν νὰ χρώμεθα τῷ κόσμῳ τούτῳ ὡς μὴ καταχρώμενοι, ἐνθυμούμενοι ὅτι τὸ σχῆμα αὐτοῦ παρέρχεται! Ἄλλ' ὄχι! Εἰς μάτην μᾶς λέγει ὁ σοφὸς περὶ τῶν πραγμάτων, ἄτινα ζητοῦμεν, ὅτι τὰ πάντα εἶναι ματαιότης καὶ θλίψις πνεύματος. Εἰς μάτην μᾶς προτρέπει ὁ Ἀπόστολος νὰ φρονώμεν τὰ ἄνω, ὄχι τὰ ἐπίγεια. Δυσπιστοῦντες εἰς τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ ἐνός, περιφρονοῦντες δὲ τὴν τοῦ ἄλλου, τρέχομεν ἐπι, ὡς παιδάρια, κατόπιν πομπολύγων, αἴτινες χάνουσι τὴν λάμψιν αὐτῶν καθ' ἣν στιγμὴν ἀποκτηθῶσι.

Τὸ κατ' ἐμὲ, αἰσχύνομαι πολλάκις ἀναλογιζόμενος πόσον σφοδρὰν κλίσιν ἔχω ἀκόμη πρὸς τὰ τοσάκις

ἐμὲ ἀπατήσαντα. Δὲν ἀγαπῶμεν νὰ ἐνοήσωμεν ὅτι πᾶν τὸ ἀστράπτον δὲν εἶναι χρυσοῦς, οὔτε καθαρὸν πᾶν τὸ φαινόμενον ὡς χίον.

Ἄλλ' ἐνῶ παραπνοούμεθα ὅτι τὰ πράγματα δὲν εἶναι ὅποια φαίνονται, εἴμεθα τάχα ἡμεῖς αὐτοὶ ὅποιοι φαινόμεθα; Καίτοι περὶ ἄλλων λαλῶν, εἰς τοῦτο ἐπεθύμουν νὰ καταντίσω. Ἡ ἐρώτησις αὕτη εἶναι μὲν ὀχληρὰ εἰς τὴν φιλαυτίαν μας· ἀλλὰ δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ παραμεληθῇ. Εἴμεθα ὅποιοι φαινόμεθα; Διότι, ἐὰν ἡ ἀγνοῶμεν τὴν κακίαν τῆς ἰδίας ἡμῶν καρδίας, ἢ κακολογῶμεν ἄλλους ὅπότεν ἡμεῖς ἡμεθα μᾶλλον ἐνοχοί, εἶναι καιρὸς πλέον ν' ἀλλοιωθῇ ἢ κατὰστασις αὕτη τῶν πραγμάτων.

Ἐὰν ὁ τὰς καρδίας ὄλων ἐρευνῶν ἐπρότεινεν εἰς σὲ καὶ εἰς ἐμὲ τὴν ἐρώτησιν, εἶσαι ὅποιος φαίνεσαι; δὲν ἤθελες ἀπαντήσῃ μετὰ τοῦ Ἰωβ, « Ἐὰν ἤθελεν νὰ δικαιοῦμαι ἐμαυτὸν, αὐτὸ τὸ στόμα μου ἤθελε μὲ καταδικάσειν· ἐὰν ἤθελεν εἰπεῖν, εἴμαι ἄμεμπτος· καὶ τοῦτο ἤθελε μὲ ἀποδείξει διεσθαρμένον. Ἴδου ἐγὼ εἴμαι οὐτιδανός· τί ἐμπορῶ ν' ἀποκριθῶ εἰς σέ; θέλω βάλει τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τοῦ στόματός μου. »

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ—Ἡ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΝ.

Ὅλοι οἱ παλαιοὶ συγγραφεῖς ἀποδίδουν τὴν ἐφευρεσιν τῆς δι' ἀλφάβητου γραφῆς εἰς ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν,* καὶ εἰς χώραν τινὰ τῆς Ἀσίας, ἀλλὰ δὲν λέγουσιν ῥητῶς οὔτε τὴν ἐποχὴν οὔτε τὴν χώραν. Προσθέτουσιν δ' ἀκόμη ὅτι ὁ Κάδμος εἰσήγαγε τὰ γράμματα ἀπὸ τὴν Φοινίκην εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὸ 1519 πρ. Χρ. ἂν πιστεύσωμεν τὰ χρονικά μάρμαρα τῆς Πάρου, ἡγοῦν τεσσαράκοντα πέντε ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωυσέως.

Ὁ Ἀντικλείδης (Πλιν. Φυσ. Ἰστ. Ζ'. 57) βεβαίως καὶ ἀγωνίζεται ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὰ γράμματα ἐφευρέθησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον δεκαπέντε ἔτη πρὸ τοῦ Φωρωνέως τοῦ ἀρχαιοτάτου βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, ἡγοῦν τετρακόσια ἑννέα ἔτη μετὰ τὸν κατακλυσμόν, καὶ τὸ ἑκατοστὸν δέκατον ἑβδομὸν ἔτος τοῦ Ἀβραάμ. Ἄλλ' ἴσως κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἰσήχθησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἶχαν δὲ ἐφευρεθῆν πολὺ πρότερον ὑπὸ τῶν Φοινίκων. Ὁ Ἐπιγενὴς, ὅστις κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Πλινίου, εἶναι ἀξιόπιστος μάρτυς, μᾶς βεβαίως ὅτι αἱ γινόμενα πα-

* Ὁ Ἡρόδοτος καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἀναφέρουσι ὅτι ἤρχον τὸ πάλαι δύο εἴδη γραφῆς, ἱερὴν καὶ βέβηλον. Κλήμησ δ' Ἀλεξανδρεὺς καὶ ὁ Πορφύριος ἀναφέρουσι τρία εἴδη, τὸ ἱερὸν, τὸ ἐξωτερικόν καὶ τὸ ἱερογλυφικόν. Μεθερμηνεύται τινες ὑποθέτουσιν ὅτι ἡ φράσις γραφῆς ἀνθρώπου, Ἡσ. ἢ. ι. σημαίνει τὸν τρόπον τοῦ γράφειν, τὸν καλούμενον βέβηλον. Τὰ ἱερογλυφικά ἐχράσσοντο ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων εἰς λίθους.

ρατηρήσεις εἰς τὰ οὐράνια σώματα εἰς περίοδον ἑπτακοσίων εἴκοσι ἐτῶν εἰς Βαβυλῶνα, κατεγράφοντο εἰς ψημένους λίθους, ἀλλ' ὁ Βηρωσσὸς καὶ ὁ Κριτόδημος, ἀναφερόμενοι ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Πλινίου, θέλουσιν μόνον τετρακόσια ὀγδοήκοντα ἔτη. Ὁ Πλίνιος συμπεραίνει ἐκ τούτων ὅτι ἡ χρῆσις τῶν γραμμάτων, ὡς ἐκφράζεται, πρέπει νὰ ἦτον ἀτίδιος, ἡγοῦν ἀρχαιοτάτη. Ὁ Σιμπλικίος, ὅστις ἔζη κατὰ τὴν πέμπτην ἑκατονταετηρίδα, ἀναφέρει κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Πορφυρίου ἀκριβοῦς ἱστοριογράφου, ὅτι Καλλιθένης ὁ συνοδοιπόρος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἦδρεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα ὑπόμνημα παρατηρήσεων γινόμενων εἰς τὰ οὐράνια σώματα, εἰς περίοδον χιλίων ἑνεακοσίων τριῶν ἐτῶν. Ἐπομένως δὲ τὸ ὑπόμνημα πρέπει νὰ ἤρχισεν κατὰ τὰ χίλια διακόσια τριάκοντα τέσσαρα ἔτη πρ. Χρ. ἡγοῦν τὸ ὀγδοήκοντον ἑνατον ἔτος τοῦ Ἀβραάμ.

Ἐντεῦθεν δὲ δὲν εἶναι διόλου ἀπορίας ἀξίον, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μωυσέως ἐγένετο λόγος περὶ βιβλίων καὶ συγγραμμάτων, ὡς πασιγνώστων, Ἐξ. ἰζ'. 14. κδ'. 4. κη'. 9—11. λβ'. 32. λδ'. 27, 28. Ἄριθμ. λγ'. 2. Δευτ. κζ'. 8. Οὐδ' εἶναι παράδοξον ὅτι πολὺ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὑπῆρχον δημόσιοι γραμματεῖς, φυλάττοντες ἐγγράφους γενεαλογίας, Ἐξ. ε'. 14. Δευτ. κ'. 5—9. Καὶ κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τοῦ Ἰακῶβ ἀκόμη, ἦσαν εἰς χρῆσιν σφραγίδες, ἰδὲ Γέν. λή. 18. μβ'. 42. τὸ ὅποιον εἶναι ἄλλη πιθανὴ μαρτυρία τῆς μεγάλης ἀρχαιότητος τῶν γραμμάτων.

Τὰ γράμματα, γινόμενα οὕτω γνωστὰ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, διεδόθησαν διὰ τῶν Φοινίκων ἐμπόρων καὶ ἀποικιῶν, καὶ μετὰ ταῦτα διὰ τῶν Αἰγυπτίων μετοίκων εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν. Τοῦτο δὲ εἶναι ἐναργέστατον ἀπὸ τὰ διάφορα ἀλφάβητα, τὰ ὅποια διὰ τῆς καθομοιωσεως των δεικνύουσιν μίαν κοινὴν ἀρχήν. Οἱ Ἑβραῖοι πατριάρχαι ἔλαβον τὸ ἀλφάβητόν των ἀπὸ τοῦ φοίνικας ἢ, τὸ ὅποιον εἶναι τὸ αὐτὸ, ἀπὸ τοῦ Χανναίου. Ὅτι δὲ οἱ ἀπόγονοί των διεφύλαττον τὴν γνῶσιν τῆς ἀλφάβητικῆς γραφῆς καθ' ὅλην των τὴν διαμονὴν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐπαισθητῶς τὸ αὐτὸ ἀλφάβητον ἦτον εἰς χρῆσιν, φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐνόσω οἱ Ἑβραῖοι διέμενον ἐκεῖ, εἶχον πάντοτε δημοσίους γενεαλογιστάς. ● Νόμος ἀκόμη διετάχθη νὰ γραφθῇ εἰς λίθους, ἐκ τοῦ ὁποῖου φαίνεται ὅτι εἶχον γνῶσιν τῆς τοῦ ἀλφάβητου γραφῆς.

ΓΛΑΪ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΝ

Α'. ΓΛΑΪ ΕΚ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ:

α'. Τὰ φύλλα τῶν δένδρων.

β'. Ἡ φλοιὰ τῶν δένδρων, ἐκ τῆς ὁποίας

προϊόντος τοῦ χρόνου εἶδος τι χαρτίου κατεσκευάζετο.

γ'. Ξύλινος Πίναξ, Ἡσ. ἡ. 1. Ἰεζ. λζ'. 16. Λουκ. α. 63. εἰς τὴν Ἀνατολὴν οἱ πίνακες οὗτοι δὲν ἐκαλύπτοντο μὲ κηρίον, ὡς ἐγένετο εἰς τὴν Δύσιν, ἢ τοῦλάχιστον σπανιώτατα.

δ'. Λινᾶ πανία. Ταῦτα δὲ μετεχειρίζοντο οἱ Ῥωμαῖοι. Τὰ ἐκ λινοῦ πανία ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Λιθίου. Τὸ ἐκ βάμβακος πανίον ἀκόμη, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευε διὰ νὰ δένωσι τὰς μουμίας τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἐπεγράφοντο εἰς αὐτὸ τὰ ἱερογλυφικά, ἦτο μία ἀπὸ τὰς ὕλας ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔγραφον.

ε'. Ὁ ἐκ τοῦ παπύρου κατασκευαζόμενος χάρτης, ὅστις, ὡς ὁ Πλίνιος ἀπέδειξεν εἰς τὴν φυσικὴν Ἱστορίαν του, ΠΓ'. 21—27. ἦτον εἰς χρῆσιν πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

Β'. ΓΛΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΩΝ ΖΩΩΝ.

Τὰ δέρματα τῶν ζώων. Κατ' ἀρχὰς ἐπεξεργάζοντο ἀθλιέστατα, ἀλλ' ἔπειτα ἐφευρέθησαν καλλήτεροι μέθοδοι διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν των εἰς τὴν Πέργαμον ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Εὐμενοῦς, περὶ τὰ 200 πρ. Χριστοῦ. Ἐκ τούτου δὲ τὰ διὰ τὴν γραφὴν ἐξεργαζόμενα δέρματα τῶν ζώων καλοῦνται Περγαμηνά, ἐκ τῆς πόλεως Περγάμου. Ἐνίοτε δὲ καλοῦνται μεμβράναι ἐκ τοῦ Λατινικοῦ, Β'. πρὸς Τιμ. δ'. 13.

Γ'. ΓΛΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΩΝ ΟΡΙΚΤΩΝ.

α'. Δέλτοι μολύβδινοι.

β'. Δέλτοι χαλκαῖ. Ἀπὸ ὄλας τὰς ὕλας, ὁ χαλκὸς θεωρούμενος διαρκέστερος, ἦτον εἰς χρῆσιν διὰ τὰς ἐπιγραφὰς, αἵτινες ἦσαν προσδιωρισμένοι νὰ διαρκέσωσι πολὺν, Α'. Μακκαβ. ἡ, 22. ιδ'. 20—27.

γ'. Λίθιναι πλάκες, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐγράφοντο οἱ δημόσιοι νόμοι κτλ. Πολλάκις δὲ τὰ ἐγχαραγμένα γράμματα ἐκρίνοντο μὲ ἀσβέστην, Ἐξ. κδ'. 12. λά. 18. λβ'. 19. λδ'. 1, καὶ ἀκολ. Δευτ. λζ'. 1—9. παραβ. Ἰησ. ἡ. 32. καὶ ἀκολούθ. Ἰωβ. ιθ'. 24.

δ'. Ὄστρακα. Πρῶτον ἐγένοντο αἱ ἐπιγραφαὶ εἰς τὰ ὄστρακα, καὶ μετὰ ταῦτα ἐφῆνοντο εἰς τὸ πῦρ. Ἐμποροῦν δὲ νὰ εὐρεθῶσιν ἀκόμη καὶ εἰς τὰ εἰρήπια τῆς Βαβυλώνας· καὶ ἄλλα δὲ τινα μεταγενέστερα εὐρίσκονται εἰς πολλὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς.

ε'. Ἡ ἄμμος τῆς γῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας καὶ τὴν σήμερον οἱ παῖδες τῆς Ἰνδίας μανθάνουν τὴν τέχνην τοῦ γράφειν, καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας καὶ αὐτὸς

ὁ Ἀρχιμήδης ἔκαμνε τὰ σχήματα τῆς Μαθηματικῆς, παραβ. Ἰωάν. ἡ. 1—8.

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΔΙΑ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΝ

Τὸ κοινότερον ἐργαλεῖον διὰ τὸ γράφειν ἦτον.

α'. ὁ στύλος. ὅταν ἦτον ἀνάγκη νὰ γράφωσιν εἰς σκληρὰς ὕλας, ὡς εἰς λιθίνας καὶ χαλκᾶς πλάκας, ὁ στύλος κατασκευάζετο ἐκ σιδήρου, καὶ ἐνίοτε εἶχεν εἰς τὴν ἄκρην ἀδάμαντα. Ἰερ. ιζ'. 1.

β'. Τὰ γράμματα ἐσχηματίζοντο εἰς ξυλίνοὺς πίνακας (κεκαλυμμένους μὲ κηρίον) μετὰ στύλου ὀξέος μὲν εἰς τὸ ἐν ἄκρον, πλατέος δὲ καὶ ὀμαλοῦ εἰς τὸ ἄλλο, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ ὅτε τὰ γράμματα ἐγράφοντο κακῶς, ἠδύναντο νὰ ἐξαλειφθῶσι, καὶ τὸ κηρίον νὰ ὀμαλυνθῆ. Ὁ κηρὸς μ' ὄλον τοῦτο σπανίως ἦτον εἰς χρῆσιν διὰ σκέπασμα τῶν πινάκων εἰς τὰς θερμὰς ταύτας χώρας. Ὅτε λοιπὸν ἦτο τὸ ξύλον μόνον, τὰ γράμματα ἐγράφοντο ἐπ' αὐτοῦ μὲ μαύρην τινα βαφὴν ἢ μελάνην.

γ'. Εἰς τὰ λινᾶ καὶ βαμβακερὰ πανία, εἰς τὸν χάρτην, τὰ δέρματα καὶ τὸν περγαμηνὸν, τὰ γράμματα ἐχαράσσοντο μὲ μικροτάτην γραφίδα, καὶ μετὰ ταῦτα μὲ κάλαμον, ὁ ὁποῖος ἐσχίζετο, καθὼς καὶ τὴν σήμερον. Τὸ μαχαιρίδιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐσχίζετο ὁ κάλαμος, ἐκαλεῖτο ὁ ξυρὸς τοῦ γραμματέως, Ἰερ. λς'. 23.

Περὶ μελάνης γίνεται μνεία εἰς Ἀριθμ. ε'. 23. ὡς πασιγνώστου καὶ παγκοίνης, παραβ. Ἰερ. λς'. 18, καὶ κατασκευάζετο κατὰ διαφόρους τρόπους, τοὺς ὁποίους ὁ Πλίνιος ἀναφέρει, ΙΣΤ'. 6. Α'. 25. Ἡ ἀπλουστέρα καὶ ἐπομένως ἡ ἀρχαιότερα μέθοδος τῆς κατασκευῆς του ἦτον μίγμα ὕδατος μὲ συντετριμμένους ἀνθρακας. Ἄν πρέπη νὰ πιστεύσωμεν τὸν Κικέρωνα (περὶ φύσ. Θεῶν Β'. 20). καὶ Πέρσιον Γ'. 11, ἡ μελάνη ἐξεβάλλετο ἀπὸ σηπίας, μ' ὄλον ὅτι τὰ ἀναφερόμενα ὑπ' αὐτῶν εἶναι ἐναντία τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Πλινίου. Οἱ Ἑβραῖοι κατήντησαν ἀκόμη νὰ γράφωσι τὰ ἱερά των βιβλία εἰς χρυσόν, ὡς μᾶς διδάσκει ὁ Ἰώσηπος· Ἰώσ. Ἀρχ. ΙΒ'. β'. 11. παραβ. μὲ Πλίν. ΔΓ'. 40.

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

Οἱ Κάφραϊ 161. Περὶ Συμπαθείας μεταξὺ Μητρὸς καὶ Τέκνου, 163. Στέγασμα ἐκ Χαρτωνίου, 164. Ὁ ἐκ τῆς Φυλακῆς Ἀπολυθεὶς Δεσμώτης, 165. Ὁ Ῥάσσελας, Κεφ. ιζ'.—ΜΑ'. 165. Ἡ Κιρκασσία καὶ οἱ Κιρκάσσιοι, 170. Ὀλλανδικαὶ Ἀποικίαι εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἡ Νῆσος Ἰαύα. Τὸ ἐν αὐτῇ δένδρον Οὐπες, 171. Ἀλλοτριομάθεια καὶ Οἰκειομάθεια, 172. Περὶ Ἀσιανῆς Καλλιτεχνίας, 173. Γέροντός τινας Παρατηρήσεις Περὶ τοῦ Φαινομένου τῶν Πραγματίων, 174. Ἀρχαιολογία—Ἡ Τέχνη τοῦ Γράφειν, 175.